

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HR

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 1014

23. RUJNA 2022. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

SADRŽAJ

5

Okružnica srijemskih biskupa uz popis stanovništva u Srbiji 2022.
Budimo ono što jesmo!

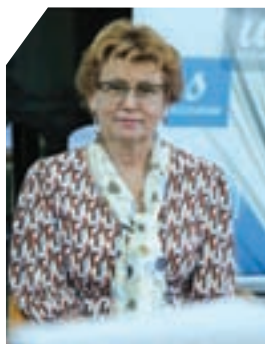
10

Završnica kampanje i priprema za popis stanovništva
Razdoblje nacionalnog izjašnjanja

12

Dr. sc. Sandra Cvikić,
znanstvena suradnica u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar
Hrvatska mora pružiti snažnu potporu Hrvatima u Srbiji

16

Predstavljena knjiga *Demografska održivost Hrvata u Vojvodini*
Svestrana znanstvena retrospektiva

30

Jubilarni 20. susret pučkih pjesnika *Lira naiva*
Život je pisma

34

Susret hrvatske katoličke mladeži u Bjelovaru
Krist živi i među mladima

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova
Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Josip Stantić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić, Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ladislav Suknović
e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs
Ivana Petrekanić Sič
(koordinatorka dopisne službe)
dr. sc. Jasminka Dulić
(novinarka, urednica političke rubrike)
Željka Vukov
(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković
(novinar, urednik rubrike kultura)
Ivan Ušumović
(novinar, urednik sportske rubrike)
Zvonko Sarić
(novinar)
Jelena Dulić Bako
(novinarka)
Suzana Darabašić
(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)
Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić
Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)
Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)
KOMERCIJALISTICA:
Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Rotografika d.o.o., Subotica

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija
u publikaciji Biblioteka
Matice srpske, Novi Sad
32+659.3(497.113=163.42)

Skeniraj
i preuzmi
aplikaciju

Popis, a kao da nije

Za tjedan dana na vrata će nam pokucati popisivači. Idući od vrata do vrata, jer u Srbiji će i ovaj popis biti proveden na način na koji se to radilo i prije 10, 20 ili 30 godina. Usprkos tome što je dio građana taj posao mogao odraditi i sam elektroničkim putem, radit će se što se tiče građana kao i prije – oči u oči s popisivačem. Za same popisivače posao će biti nešto drugačiji od prijašnjih popisa, jer će umjesto papirnatoг upitnika i olovke koristiti računala.

Ispitat će nas o svemu i svačemu, popisati to što kažemo, statističari će sve to obraditi, a onda ćemo dobiti službeni podatak koliko nas ima, kakva nam je starosna i spolna struktura, bračni status, koliko smo obrazovani, koliko četvorih metara životnog prostora imamo, koliko nas živi u zajedničkom kućanstvu, kakav nam je standard. Na sva ta pitanja, ali i ona koja nisam pobrojala mora se odgovoriti popisivaču. One koji se baš uzjogune i odbiju suradnju ili daju netočne i nepotpune odgovore ta nesuradnja s popisivačem može koštati između 20.000 i 50.000 dinara.

Izuzetak su tri pitanja na koja se ne mora odgovoriti, a to su nacionalna i vjerska pripadnost. Popisivaču se može uskratiti i odgovor na pitanje imate li problema u svakodnevnom funkcioniranju zbog lošijeg vida, sluha, hoda, pamćenja.

Za državu je nacionalna pripadnost nešto što se može, a ne mora se kazati, a za manjine ono je jedno od najvažnijih pitanja na popisu, jer kako država želi znati koliko ima (ili koliko je izgubila) svojih građana, tako i manjine žele znati koliko ih ima.

Kampanja za nacionalno izjašnjavanje tako je prepuštena (za sada) nacionalnim vijećima na koje je pao teret animiranja i osvješćivanja svojih pripadnika da je nacionalna pripadnost nešto što se može i treba iskazati u popisu.

Hoće li i dalje biti sve na manjinskim vijećima i hoće li država poziv za nacionalno izjašnjavanje odraditi samo općim spotovima i plakatama ili će se voditi računa o specifičnosti pojedinih sredina, specifičnosti samih nacionalnih manjina; hoće li ih malo uvjerljivije od samog zadovoljenja forme pozvati na popis i nacionalno izjašnjavanje, nije još ostalo puno da se vidi.

Malo je ostalo i vremena za opće informacije o popisu, kako ne bi bilo iznenađenja kada popisivači zakucaju na vrata.

Z. V.

Hrvatskim pilotima poslani pozivi za suđenje

Viši sud u Beogradu poslao je poziv za suđenje četvorici hrvatskih časnika optuženih da su u kolovozu 1995. godine raketirali kolonu izbjeglica na Petrovačkoj cesti, kod Bosanskog Petrovca, piše dnevni list *Politika*. Uz poziv za suđenje koje je zakazano za 14. listopada, sud je **Vladimiru Mikcu**, **Zdenku Radulji**, **Željku Jeleniću** i **Danijelu Boroviću** poslao i optužnicu koju je zbog ratnog zločina protiv civilnog stanovništva podiglo srpsko Tužiteljstvo za ratne zločine.

Branitelj prvookrivljenog Mikca po službenoj dužnosti **Aleksandar Olenik** rekao je za *Politiku* da usprkos tome što se početak suđenja očekuje za manje od mjesec dana, Viši sud još nije odlučio hoće li se optuženima, kako je to predložilo Tužiteljstvo, suditi u odsustvu.

»Razlog zašto sud još nije donio odluku je veoma jednostavan: čekaju se odgovori optuženih po pozivima koji su im sada prvi put upućeni. Tek nakon što sud dobije odgovore, bit će u mogućnosti donijeti pravilnu i pravičnu odluku. Odgovor može biti da pozivi nisu dostavljeni, da tijela Republike Hrvatske odbijaju dostaviti ih, pa sve do urednog uručjenja poziva«, kazao je Olenik.

Kao branitelj po službenoj dužnosti naglašava pitanje pravičnosti odluke, jer je najvažnije da suđenje bude pošteno.

»Tužiteljstvo za ratne zločine pogriješilo je što nije ni pokušalo pozvati optužene da daju izjave još u istražnom postupku. Na ovaj način sud ispravlja grešku Tužiteljstva. Konkretno, Tužiteljstvo traži od suda da dozvoli suđenje u odsustvu uz obrazloženje da optuženi nisu dostupni našim tijelima i da se kriju. Međutim, ako nekoga niste ni pokušali pozvati i ako ga niste obavijestili da postoji proces protiv njega, onda se on ne može kriti niti može biti nedostupan, jer ne zna da je optužen. U drugim sličnim postupcima naše Tužiteljstvo za ratne zločine je slalo pozive preko nadležnih tijela Republike Hrvatske, gdje je odgovor bio da oni ne priznaju naše odluke uz pozivanje na takozvani Zakon o ništavosti«, objasnio je Olenik.

Ako postupak nije pravičan, onda ni presuda neće biti pravična, a to je najgori mogući ishod. Dodao je kako je siguran da je sud upućivanjem poziva ispravio ovaj propust, ali ostaje opravdana sumnja da je Tužiteljstvo za ratne zločine namjerno ugrozilo osnovna prava optuženih, prenosi *Politika*.

H. R.

Dobri rezultati hrvatskog turizma

Hrvatski turizam ostvario je do sada jako dobre rezultate, dobra posjećenost nastavljen je i u rujnu, a očekuje se da će tako biti i do kraja godine. Iz Crne Gore, Srbije, Kosova i Sjeverne Makedonije bilo je više turista nego 2019. godine, prije pandemije, prenosi Radio Slobodna Europa.

U komparaciji s rekordnom 2019. godinom po broju posjeta, turista iz Crne Gore sa 64.000 noćenja bilo je više za 32 posto. Gosti iz Srbije su dosegli 1,2 milijuna noćenja što znači da je ostvaren rast od 15 posto u odnosu na 2019.

Turisti iz Sjeverne Makedonije ostvarili su 250.000 noćenja, 8 posto više nego 2019. godine, a gosti s Kosova 57.000 noćenja što u usporedbi s 2019. godinom predstavlja rast od 5 posto.

Slovenija je ostvarila 9,5 milijuna noćenja, čime je ostvarila 92 posto rezultata iz rekordne 2019. godine. Albanija je ostvarila preko 65.000 noćenja, što znači da se nalazi na 94 posto rezultata, Bosna i Hercegovina ostvarila je 2,2 milijuna noćenja, čime je ostvarila 87 posto rezultata.

Od početka godine do 19. rujna u Hrvatskoj je prema podacima sustava *eVisitor* ostvareno 16,6 milijuna dolazaka i gotovo 97 milijuna noćenja. Te brojke ostvarene u nepunih 10 mjeseci čine čak 92 posto rezultata u dolascima i 97 posto u noćenjima ostvarenim u rekordnoj 2019. godini, govore podaci Hrvatske turističke zajednice (HTZ).

Istra je u prvih osam mjeseci najposjećenija, a nakon nje po rezultatima su srednja Dalmacija, Kvarner i Sjeverna Dalmacija. Po destinacijama na razini Hrvatske, najviše je noćenja ostvareno u Rovinju, Dubrovniku, Poreču, Medulinu, Umagu i Splitu.

Najviše noćenja do sada ostvarili su gosti s tržišta Njemačke, Hrvatske, Slovenije, Austrije i Poljske, pokazuju podaci HTZ-a.

H. R.

Okružnica srijemskih biskupa uz popis stanovništva u Srbiji 2022.

Budimo ono što jesmo!

Pred nama je ovdje u Republici Srbiji popis stanovništva, koji započinje 1. listopada i traje 30 dana, do kraja mjeseca. Kao pastirima ove mjesne Crkve, moralna i pastirska obveza nam je potaknuti vas i ohrabriti na cjelovito i istinsko sudjelovanje, što je građanska dužnost svih nas koji živimo u ovoj državi te naša moralna dužnost kao vjernika.

Republika Srbija na svome putu prema europskim integracijama želi posvetiti pozornost i pravima nacionalnih manjina, no da bi se to moglo ostvariti na dobrobit građana, izrazito je važno da se pripadnici nacionalnih manjina jasno izjasne o svojoj nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti. Ne možemo očekivati velika prava i poštovanje naših različitosti ako ćemo ih sami skrivati, nastojeći se asimilirati ili zatajiti svoje korijene. Neizjašnjavanje na popisu ili pak izjašnjavanje kao neopredijeljen znači upravo pogaziti vlastiti identitet, a takav čovjek nema što dati niti može obogatiti društvo u kojem živi, te nužno osiromašuje i svoje potomke.

Samo poznavanjem i ponosnim isticanjem vlastitog identiteta možemo graditi bolje društvo i iskrene odnose koji će biti osnova međusobnog poštivanja, uvažavanja i uzajamnog obogaćivanja. Važno je da budemo dobro upoznati s vlastitim pravima i obvezama te da u predstojećem popisu stanovništva iskreno odgovorimo na tri pitanja koja su povezana s identitetom: to su pitanja o nacionalnoj pripadnosti, materinskom jeziku i vjeroispovijesti. Bez obzira koliko revno prakticira vlastitu vjeru ili ne, moralna je i vjerna dužnost svakog katolika da svoju vjeru i pripadnost Crkvi svjedoči i na izvanjskom području, izjašnjavajući se s ponosom da je katolik, bilo zapadnog ili istočnog obreda. Isto tako ponosno treba istaknuti jezik i nacionalnost koju smo baštinili od svojih roditelja i predaka. Čak i ako se tim jezikom ne služimo svakodnevno – on ostaje i jest naš materinji jezik, kao što nam ostaje dužnost i da ga čuvamo. Ovo je osobito

važno za obitelji i kućanstva gdje u obiteljskim vezama zajedno žive pripadnici različitih naroda ili vjeroispovijesti – tek probuđena svijest o vlastitim korijenima i različitoj nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti tu obitelj obogaćuje, prenoseći dvostruku tradiciju na svoje potomke.

Ujedno vas želimo potaknuti na veći i aktivniji angažman u očuvanju i boljem upoznavanju vlastite povijesti i jezika, kao i korištenje Ustavom i zakonom omogućene školske nastave za djecu na materinjem, manjinskom jeziku. Ovdje je izrazito važno, što je i vjerna dužnost kršćanskih roditelja koju su pred Bogom i Crkvom javno obećali u trenutku krštenja vlastite djece, aktivno sudjelovati u vjerskom odgoju i pouci te uz svoju djecu i sami koristiti priliku za rast u vjeri. Najočitiji izraz te roditeljske brige i dužnosti jest upis djeteta na katolički vjeronauk u školi, kao i sudjelovanje na vjerskoj pouci u župi. Nerijetko čujemo izgovore kako »ne želimo da se dijete izdvaja« od vršnjaka i slično, pa broj upisane djece opada, što onda obeshrabruje ostale i dovodi do nemogućnosti održavanja zakonski zajamčenog vlastitog konfesionalnog vjeronauka u školi. Na taj način ostalima, kao i budućim generacijama, oduzimamo pravo na izgrađivanje i življenje vlastitog identiteta.

Draga braćo i sestre, budimo ono što jesmo, sve ono što su naši preci stoljećima s ponosom prenosili s koljena na koljeno. Izjasnimo se jasno kao katolici te kao pripadnici hrvatske, mađarske, njemačke, slovačke, rusinske i druge nacionalne manjine sa svojim materinskim jezikom. Jedino tako možemo svojoj djeci omogućiti bolju zajedničku budućnost te rast u humanosti i međusobnom poštovanju! Neka nas sve Bog blagoslovi i sačuva, a u izgradnji bogatijeg i tolerantnijeg društva vodi i prati Mudrost Duha Svetoga kao i majčinska zaštita Čudotvorne Gospe Tekijske!

Biskupi: mons. Đuro Gašparović
i mons. Fabijan Svalina

»Osijeku s potpisom, Hrvati iz Vojvodine«

Rukopis hrvatskog identiteta

»Suradnja će se i dalje nastaviti, produbiti ako treba, mi moramo biti uz naš narod, gdje god on da je. To nije ničija dobra volja već naša obveza«, kazao je župan Ivan Anušić. »Ovo je prvi ovakav program na kojem Hrvati iz Vojvodine predstavljaju u Osijeku sve ono što njeguju i do čega drže, nadam se da će se taj program i u budućnosti ostvarivati«, kazao je gradonačelnik Ivan Radić

»Osijeku s potpisom, Hrvati iz Vojvodine«, naziv je cjelodnevno programa koji su prošlog petka u Osijeku priredili vojvođanski Hrvati. Pokrovitelji predstavljanja Hrvata iz Vojvodine u Osijeku bili su Grad Osijek i Osječko-baranjska županija.

Predstavnike hrvatskih institucija u Srbiji – HNV-a, ZKVH-a, NIU *Hrvatska riječ* i DSHV-a – primili su osječko-baranjski župan **Ivan Anušić** i gradonačelnik Osijeka **Ivan Radić**.

Gradonačelnik Osijeka podsjetio je kako je Osijek grad prijatelj sa Suboticom koja je administrativno, političko i kulturno sjedište Hrvata u Srbiji.

»Ovo je prvi ovakav program na kojem Hrvati iz Vojvodine predstavljaju u Osijeku sve ono što njeguju i do čega drže, nadam se da će se taj program i u budućnosti ostvarivati«, kazao je Radić.

Župan Anušić podsjetio je kako Osječko-baranjska županija već dugi niz godina ima dobru suradnju i podupire Hrvate u Vojvodini, što je dosad rezultiralo i nizom dobrih projekata.

»Važno je da Hrvati u Vojvodini osjećaju potporu i solidarnost iz naše županije, ali i cijele Hrvatske. Suradnja će se i dalje nastaviti, produbiti ako treba; mi moramo biti uz naš narod, gdje god on da je. Naglasio bih da to nije ničija dobra volja već naša obveza«, kazao je Anušić.

Gradonačelnik Radić i župan Anušić dali su potporu kampanji »Znam tko sam« hrvatskih institucija iz Srbije kojom se radi na poticanju Hrvata da se slobodno izjasne na popisu stanovništva.

Predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** zahvalila se Gradu Osijeku i Osječko-baranjskoj županiji na potpori za manifestaciju, ali i za kampanju »Znam tko sam«. »Ovom kampanjom htjeli smo potaknuti ponos da se svatko slobodno izjasni biti Hrvat i hvala još jednom Osječko-baranjskoj županiji i Gradu Osijeku što su prepoznali tu našu potrebu, te je ovom akcijom i programom pomogli«, rekla je Vojnić.

Predsjednik DSHV-a **Tomislav Žigmanov** kazao je kako se ovim programom na najbolji mogući način efektuira višegodišnja i plodna suradnja s Osječko-baranjskom županijom i Gradom Osijekom.

»Došli smo s kvalitetnim i bogatim programom, sa željom da osvjedočimo ono što činimo kada je u pitanju život hrvatske zajednice u Vojvodini, da vidite s kojim izazovima se suočavamo i koje rezultate postizemo. A sve to bi bilo daleko siromašnije i manje kvalitetno da nije potpore i pomoći i Vlade Hrvatske na čelu s predsjednikom **Andrejom Plenkovićem**, ali isto tako i ne manje važnje potpore Osječko-baranjske županije i Grada Osijeka. Društvena pozicija Hrvata u Srbiji danas je osnažena upravo ovakvom vrstom podrške sa svih razina vlasti, a istu ćemo nastaviti snažiti i obogaćivati s ciljem da se perspektive pripadnika hrvatske zajednice u Srbiji razvijaju«, kazao je Žigmanov.

Jedno kulturno i jezično biće

Program »Osijeku s potpisom, Hrvati iz Vojvodine« nastavljen je na Filozofskom fakultetu u Osijeku gdje se

kao jedan od hrvatskih govora, proglašen službenim jezikom zajednice Bunjevaca nehrvata.

Svoje stihove na ikavici – bunjevačkoj i šokačkoj – kazivali su pjesnici Tomislav Žigmanov i **Željko Šeremešić**.

Na predstavljanju se obratio i dekan Filozofskog fakulteta u Osijeku dr. sc. **Ivan Trojan**.

Iskra nacionalnog ponosa

govorilo o suvremenom dijalektalnom pjesništvu na novoštokavskoj ikavici među Hrvatima u Bačkoj. Temat je objavljen 2021. u *Književnoj reviji*, kao rezultat suradnje tog časopisa osječkog ogranka Matice hrvatske i ZKVH-a.

Glavna urednica *Književne revije* **Tatjana Ileš** kazala je kako je stvaralaštvo na dijalektima bačkih Hrvata dio sveukupne hrvatske književnosti.

»To je jedan jezik, jedno kulturno i jezično biće, to ne smijemo zaboraviti ni mi Hrvati s ove strane granice ali ni vi Hrvati u Vojvodini. A nije ni hrvatski jezik u svojoj matici bez opasnosti od engleskog i drugih jezika. No, kod Hrvata u Srbiji postoji i ta politička dimenzija. Hrvatski književnici iz Vojvodine dio su hrvatske književne povijesti, ali i sadašnjosti«, kazala je Ileš.

O dijalektalnom pjesništvu Hrvata u Bačkoj govorili su izbornica pjesama za temat **Katarina Čeliković** i autor uvodne studije Tomislav Žigmanov, ocijenivši kako je u pitanju umjetnički najrelevantnije dijalektalno pjesništvo među svim štokavskim hrvatskim dijalektima.

U tematu je zastupljeno 15 autora, a obuhvaćeno je stvaralaštvo u proteklih 50 godina.

»Mislim da s učinjenim možemo biti više nego zadovoljni, onim što smo u umjetničko-estetskom smislu donijeli na stol sveukupne hrvatske književnosti kroz ovaj izbor. Nadam se da smo time zaintrigirali stručnu i književnu javnost u Hrvatskoj da se veća pozornost usmjeri i na to«, kazao je Žigmanov.

Objava ovog temata, kako je istaknuto, ima i svoju političku pozadinu, budući da je 2021. u Subotici bunjevački,

U okviru programa »Osijeku s potpisom, Hrvati iz Vojvodine« u predvorju Kulturnog centra u Osijeku otvorena je izložba »150 godina *Bunjevačkih i šokačkih novina* i *Vile*« autorice Katarine Čeliković, stručne suradnice u ZKVH-u.

Kako je Čeliković navela, pokretanjem *Bunjevačkih i šokačkih novina* 1870., čiji je urednik bio naslovni biskup, kalački kanonik **Ivan Antunović**, započele su aktivnosti narodnoga preporoda Hrvata u južnoj Ugarskoj. Od 1871. list je imao književni dodatak pod naslovom *Bunjevačka i šokačka vila*.

Govoreći o povijesnim vezama Hrvata iz Osijeka i Subotice, Čeliković je rekla:

»Biskup **Strossmayer** bio je prijatelj našem biskupu Ivanu Antunoviću, obojica su rođena iste 1815. godine. Bez podrške biskupa Strossmayera ne bi bilo ni *Bunjevačkih i šokačkih novina* ni mnogih drugih plodova. Negdje je preporod išao brže, u Bačkoj je bio zakašniji. Ono što smo naslijedili od predšasnika danas svjedočimo s ponosom i želimo to prenijeti na one koji dolaze. Otuda i projekt 'Godine novog preporoda' kojega provode hrvatske institucije u Srbiji, a u okviru kojeg je realizirana ova izložba«.

O izložbi je govorila i knjižničarka savjetnica iz Muzeja Slavonije dr. sc. **Marina Vinaj**.

»Jednom zapaljena iskra nacionalnog ponosa nije zgasnula te unatoč manjem broju pretplatnika novine su zaživjele i održale se te su danas dragocjen izvor o svakodnevici s kraja 19. stoljeća, gospodarskog, političkog, kulturnog života, a nakon što je zaživjela i *Bunjevačka i šokačka vila*, tema iz kulturnoga i društvenoga života te književnih

sadržaja. Prestankom izlaženja novina i *Vile* nije nestao preporodni duh, dapače potaknuo je pokretanje novina na narodnome jeziku u Subotici i ostalim krajevima», navela je Vinaj.

Izložbu je grafički oblikovao dizajner **Darko Vuković** iz Novog Sada.

Moralna i finansijska potpora iz Hrvatske

U okviru programa »Osijeku s potpisom, Hrvati iz Vojvodine« u Kulturnom centru u Osijeku održana je tribina »Društveno-politički položaj Hrvata u Srbiji – stanje i perspektive«.

Hrvati u Srbiji još uvijek se suočavaju s brojnim izazovima kao što su isključenost iz procesa donošenja odluka, podzastupljenost u javnom sektoru i negativan društveni ambijent, ocijenjeno je na tribini. Dio izazova dolazi zbog politika koje nisu naklonjene interesima i potrebama hrvatske manjine, poput opstrukcije otvorenja pojedinih hrvatskih odjela (slučaj u Beregu), problema vezanih za tzv. bunjevačko pitanje, negativne percepcije u medijskom prostoru. S druge strane, istaknuto je i da su od 2002. načinjeni brojni pozitivni iskoraci, a posebice posljednjih godina (gradnja Hrvatske kuće u Subotici, obnova rodne kuće bana **Jelačića**, osiguravanje prostorijske za rad udruga u šokačkom Podunavlju, izvannastavne aktivnosti učenika, uključivanje u bilateralne odnose, prekogranični projekti...), čemu značajno pridonosi i sve snažnija potpora iz matične Hrvatske.

Narodni zastupnik i predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov naveo je kako su prava koja se danas ostvaruju posljedica zakonodavnog okvira postavljenog 2002. godine, ali da još uvijek nisu zaokružene institucionalne cjeline kulturnog, obrazovnog ili informativnog sustava.

»Danas smo zajednica koja je vidljiva, koja ima svoje institucije s brojnim rezultatima u svome radu i koja i dalje teži da se institucionalni okvir i politike financiranja manjin-

skih prava razvijaju, ne samo kako bismo osigurali naš opstanak već i razvoj«, kazao je Žigmanov.

Hrvatska zajednica u Vojvodini, a posebice u Srijemu, pretrpjela je težak udarac tijekom 1990-ih. Procjenjuje se da je tada oko 40.000 Hrvata zbog prijetnji i antihrvatskog ozračja trajno napustilo svoj zavičaj. U Hrvatskoj je zbog toga 1991. osnovana udruga Zajednica protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata koja je pomagala prognanike. O tim vremenima govorio je tajnik Zajednice **Zlatko Žužić**.

»Velika većina političkog vodstva u Hrvatskoj dočekala je te naše ljude i pomogla im da stanu na svoje noge. Bilo je puno problema, jer Hrvati iz Vojvodine primjerice nisu imali hrvatsko državljanstvo. Problemi su nastajali kod zamjene kuća, pitanje mirovina za staž ostvaren u nekadašnjoj državi još nije riješeno«, kazao je Žužić.

Koncert u punom kazalištu

Završni program cjelodnevne manifestacije »Osijeku s potpisom, Hrvati iz Vojvodine« održan je u punom osječkom kazalištu.

»Bilo je lijepo vidjeti ponovo svoje Hrvate iz Vojvodine. Moglo bi i češće biti ovakvih dešavanja«, dojmovi su **Ljubice Ubregić**, Osječanke podrijetlom iz Gibarca.

»Drago mi je da sam došla na ovaj koncert. Bilo je lijepo, veselo, lijepe nošnje. Jedna ugodna večer. Znam za Šokce i Bunjevce, ali ovo je prvi puta da vidim njihove nošnje«, kaže Osječanka **Vesna Marijanović**.

»Oduševljena sam onim što je prikazano večeras. Trebalo bi više ovakvih koncerata, uzajamnih posjeta, gostovanja«, kaže Osječanka **Nada Kolesarić**.

»Emotivno sam sve doživjela, duša mi je puna. Mislim da mi u kazalištu nismo znali ni pokazati sve emocije koje su nas obuzele«, kaže **Katica Vidaković**, Osječanka podrijetlom iz Gibarca.

Predsjednica HNV-a Jasna Vojnić predstavila je stanje u četiri područja manjinske samouprave – obrazovanju, kulturi, informiranju i službenoj uporabi jezika.

»Unatoč svim izazovima, mi smo posložena zajednica, jasno artikuliramo naše interese. Imamo redovite susrete s predstavnicima vlasti u Srbiji i Hrvatskoj. Počeli smo se snažnije umrežavati, od institucija do studenata, imamo dobru suradnju s Crkvom, s Hrvatima iz drugih država. Imamo entuzijazma, velike planove i ideje, mislimo da dobro odgovaramo izazovima u zadanim okvirima. Moralna i financijska potpora iz Hrvatske nam je i dalje potrebna, ona je sve vidljivija sa svih razina. Kada Hrvatska odgovori na neke naše zahtjeve, onda se i Srbija uključi u rješavanje tih pitanja«, rekla je Vojnić.

Bogatstvo hrvatske riječi, glazbe i običaja

Program je završen koncertom u Hrvatskom narodnom kazalištu. Nastupili su: HKC *Bunjevačko kolo* iz Subotice, HKPD *Jelačić* iz Petrovaradina, KUDH *Bodrog* iz Monoštora, HKPD *Matija Gubec* iz Tavankute, HGU *Festival bunjevački pisama* iz Subotice te **Marija Kovač** i **Bernadica Ivanković**.

Na početku programa obratili su se osječki gradonačelnik Ivan Radić, zamjenik osječko-baranjskog župana **Josip Miletić**, narodni zastupnik i predsjednik DSHV-a Tomislav Žigmanov i na kraju programa predsjednica HNV-a Jasna Vojnić.

»Vi ste jamstvo očuvanja hrvatskog identiteta u Srbiji. Pred vama je uskoro jedan veliki izazov, a to je popis stanovništva. Siguran sam da ćete s ponosom posvjedočiti svoju pripadnost hrvatskom narodu i tako ćete sačuvati bogatstvo koje vam je povjereno«, kazao je Radić.

»Važno je biti izvrstan, to treba cijeniti, a to je upravo ono što radite u Vojvodini. Osječko-baranjska županija dala je punu podršku svemu onome što ste definirali da je važno. Danas u Gradu Osijeku jednim ovakvim skupom želimo dati podršku svemu onome što slijedi u narednom razdoblju, a to je prije svega popis stanovništva. Hrvat treba biti ponosan, bio on u Vojvodini, Hrvatskoj ili nekom drugom kraju svijeta«, kazao je Miletić.

»Mi znamo tko smo, znamo što činimo, nastojimo definirati kako idemo, a to lakše i jednostavnije ostvarujemo uz tijela svih razina vlasti Hrvatske, uz ljude koji su spremni saslušati, vidjeti ono što činimo i na taj način potvrditi ispravnost naših nastojanja. Budite i dalje s nama, budite podrška, a ono što činite za nas bit će cijenjeno«, kazao je Žigmanov.

»Premda nas dijeli granica, premda smo puno toga preživjeli u vremenima razdvojenosti, osjećamo kako su nam se putovi opet približili. Kada su stavili branu između nas, mislili smo da je trajno urezana, neki ljudi koji su nas voljeli ostali su s druge strane. Neki s druge strane pomislili su kako se ovdje kod nas sve izbrisalo, zatrlo, zamrlo, ali bilo nam je drago kada smo spoznali da ništa nije prekinulo rijeku i da tek druga polovica nje čini cjelinu«, poručila je na kraju koncerta i cjelodnevnog programa predsjednica HNV-a.

H. R.

Završnica kampanje i priprema za popis stanovništva

Razdoblje nacionalnog izjašnjavanja

»Pozivamo naše građane da se izjasne onako kako se osjećaju bez ikakvog straha već s jednim dignitetom i ponosom«, kaže Veličkovski. »Jesen 2022. godine je u našim očima nedvosmisleno razdoblje nacionalnog izjašnjavanja«, kaže Hajnal

Popis stanovništva u Srbiji počinje 1. listopada. Uskoro bi trebala započeti i kampanja koju organizira Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog i GLZ u suradnji s nacionalnomanjinskim vijećima u cijeloj državi dok su pojedina nacionalnomanjinska vijeća osmislila i provode svoju kampanju kojoj je cilj poticanje građana da se izjasne slobodno i bez straha o svojoj nacionalnoj pripadnosti, materinjem jeziku i vjeri.

»Popis je izuzetno bitan za nacionalne manjine iz nekoliko razloga, prije svega zbog održavanja svake naše nacionalne zajednice živima, sprječavanja bilo kog oblika one prirodne asimilacije, a pogotovo, ne daj Bože, neke druge i ono što ne bih isticao kao posebno važno ali moram spomenuti je i da broj naših pripadnika u neku ruku utječe na određivanje financijskih sredstava za rad krovnih organizacija odnosno nacionalnomanjinskih vijeća«, kaže predsjedavajući Koordinacije nacionalnih vijeća nacionalnih manjina **Borče Veličkovski**.

Veličkovski: Manjine sudjeluju u provođenju popisa

On ističe kako je Koordinacija ušla u cijeli proces popisa već prošle godine:

»Tražili smo od Republičkog zavoda za statistiku da u republičkom tijelu za popis imamo naše predstavnike, što je i prihvaćeno, i u koji je ušla i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** kao i **Darko Baštovanović**, tu sam i ja kao i predstavnik Bošnjačkog nacionalnog vijeća. Inzistirali smo na nekoliko elemenata, koje smo u nekom obliku uspjeli i izboriti, a to je da na nivou cijele države imamo naše predstavnike u općinskim, odnosno lokalnim popisnim povjerenstvima. Mi smo tražili da članovi općinskih popisnih povjerenstava ne budu pridruženi nego stalni članovi što je i prihvaćeno i krenuli smo od najviše točke da svaka zajednica ima na nivou lokalne samouprave svog člana. Međutim, to je nemoguće, iako je prema uputi o provođenju popisa taj broj fleksibilan, no uspjeli smo dogovoriti da barem po jedan predstavnik nacionalne zajednice ispred koordinacije na neki način bude u tom lokalnom tijelu. Na kraju je napravljen dogovor, budući da u republici ima 178 općina, ali ni-

smo u svima podjednako zastupljeni, da princip bude da u jednom mjestu jedna nacionalna zajednica sudjeluje s više od 10 posto ukupnog stanovništva u tom mjestu, a drugi princip je da sve nacionalne zajednice ukupno imaju više od 10 posto. I za ta mjesta smo dobili po jednog člana u lokalnom popisnom timu. Tako da je na kraju ta brojka oko 88 općina s tim da je u većini po jedan predstavnik. U nekoliko mjesta, kao što je Subotica, Novi Sad i još neke smo dobili po nekoliko članova jer je u njima veća koncentracija pripadnika nacionalnih zajednica. U Subotici tako imamo predstavnike Hrvata, Mađara i Bunjevacu.

U daljem procesu, kaže Veličkovski, sudjelovat će u kampanji »koja jeste malo zakasnila«, prebacivanjem nekih elemenata između GLZ-a i Ministarstva za ljudska i manjinska prava što ih kao koordinaciju nije mnogo zanimalo.

»Na konstantnoj smo vezi i sa Zavodom i Ministarstvom i GLZ-om, upravo su se ovih dana završila snimanja džinglova, videospotova, tiskanje flajera i izrada banera na jezicima nacionalnih manjina, u međuvremena je proveden i uz posredstvo koordinacije i članova popisnih komisija na lokalni izbor instruktora za obuku, a zatim i izbor samih popisivača i njihova obuka«, kaže Veličkovski.

Dodaje kako je Eurostat upozorio kako nije dobro da se u godini popisa organiziraju bilo kakvi izbori, a napose ne u istom mjesecu, ali zbog sijaset razloga, iako je bio pripremljen lex specialis i koordinacija je tražila od premijerke da se razmisli na tu temu, nije se uspjelo u tome da se izbori za nacionalnomanjinska vijeća odgode i oni će biti održani 13. studenoga. Dok se opća kampanja na državnom nivou tek očekuje, pojedina nacionalnomanjinska vijeća ili manjinske institucije uveliko vode svoje kampanje potičući svoje pripadnike da se slobodno izjasne na popisu.

Veličkovski, koji je predsjednik Makedonskog nacionalnog vijeća, kaže kako njihovo vijeće svoju kampanju vodi od 1. rujna:

»Radimo na više nivoa, prije svega se fokusiramo na Facebook i kampanju 'od vrata do vrata', jer zajednica nema dovoljno mogućnosti da dođemo do velikih medija

koji su skupi. Zato smo se odlučili na ciljanu Facebook kampanju usmjerenu k mlađim generacijama i kampanju 'od vrata do vrata' u mjestima gdje to možemo uraditi. U ovom momentu se radi naš flajer koji će u kampanji biti podijeljen našim starijim sugrađanima, a na našim Facebook kanalima i posebnoj stranici za to imamo kratke klipove. Ja sam snimio prvi, sada to rade naši poznati glumci, umjetnici i ugledni i viđeniji građani u svojim sredinama. Pozivamo naše građane da se izjasne onako kako se osjećaju bez ikakvog straha već s jednim dignitetom i ponosom i apelirat ćemo na pripadnike naših zajednica da u razdoblju kada je popis pokušaju biti prisutni u državi da se mogu popisati».

Hajnal: Kontinuirana kampanja

S druge strane, kaže predsjednik Nacionalnog vijeća mađarske nacionalne manjine (MNT) **Jenő Hajnal**, oni kampanju provode kontinuirano svo vrijeme.

»MNT je svojim aktivnostima već četiri godine u stalnoj kampanji za popis – čineći sve što nam je u nadležnosti da građanima koji prihvaćaju svoju mađarsku nacionalnu pripadnost to bude ne na štetu, već prednost. Naravno, kao i u svakoj kampanji, značajno je da ona bude uspješno završena, a taj završetak tek sad slijedi aktivnostima koje su još više okrenute ka popisu stanovništva. Inače, MNT se priključuje i državnoj kampanji kojom se potiče slobodno izjašnjavanje o nacionalnoj pripadnosti, materinjem jeziku i vjeroispovijesti, koja kampanja je prevedena na jezike nacionalnih manjina, pa i mađarski, i koja će se nadovezati aktivnostima posebno prilagođenim mađarskoj nacionalnoj zajednici u Vojvodini i Srbiji«.

Hajnal kaže kako su kao i sva druga nacionalnomanjinska vijeća i oni uključeni u popisne aktivnosti kroz zajedničke predstavnike Koordinacije pri Republičkom zavodu za statistiku kao i pri lokalnim popisnim komisijama koje se obrazuju pri svakoj jedinici lokalne samouprave i da redovito sudjeluju na sastancima, a nadležnim tijelima i organizacijama u cilju što kvalitetnijeg provođenja predstojećeg popisa.

Na pitanje jesu li u MNT-u zadovoljni načinom i organizacijom popisa stanovništva, Hajnal odgovara: »Veoma je teško dati ocjenu organizacije ovako velike akcije koja je rezultat suradnje ovako velikog broja državnih tijela i organizacija, kao odraz koordinirane akcije desetaka tisuća pojedinaca na terenu prije okončanja iste. Kako

sada vidimo, neophodni mehanizmi za kvalitetno provođenje popisa su stvoreni, ali krajnji rezultat će ovisiti od njihove sveobuhvatne i dosljedne primjene na terenu, i to od strane svih uključenih osoba, počevši od direktora Republičkog zavoda za statistiku pa do posljednjeg popisivača na terenu«.

Pripadnicima svoje nacionalne manjine pred popis Hajnal poručuje da se slobodno i hrabro izjasne o svojoj nacionalnoj pripadnosti, materinjem jeziku i vjeroispovijesti, jer samo na taj način mogu dobiti istinite i kvalitetne podatke na osnovu kojih će se ne samo planirati buduća mreža škola, ambulanti i ustanova kulture već i rad Nacionalnog vijeća mađarske nacionalne manjine u predstojećem radzbolju.

Na koncu, Hajnal kaže kako u njihovom Vijeću istovremeno provođenje kampanje za popis i kampanje pred izbore za nacionalnomanjinska vijeća ne vide kao problem već kao mogućnost:

»Nacionalno vijeće mađarske nacionalne manjine blizak vremenski razmak između popisa stanovništva i izbora članova nacionalnih vijeća nacionalnih manjina vidi kao mogućnost. Jesen 2022. godine je u našim očima nedvosmisleno razdoblje nacionalnog izjašnjavanja, slobode da se na popisu izjasnimo kao Mađari, da se na izborima slobodno izjasnimo koga želimo da nas zastupa narednih četiri godine u najvišem tijelu mađarske zajednice u Srbiji. Zbog toga vjerujemo da svaka poruka koju budemo uputili građanima mađarske nacionalnosti sada može uroditi dvostrukim plodom, i to većom izlaznošću na predstojećim izborima i što potpunijim nacionalnim izjašnjavanjem na popisu«.

J. D.

Dr. sc. Sandra Cvikić, znanstvena suradnica u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar

Hrvatska mora pružiti snažnu potporu Hrvatima u Srbiji

Intervju vodila: Jasminka Dulić

Dr. sc. **Sandra Cvikić** je rođena i živi u Vukovaru gdje je uposlena u Institutu društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Vukovar. Studij engleske književnosti i sociologije završila je pri University of Western Ontario u Kanadi, magistrirala je suvremene europske studije na University of Sussex u Brightonu (Velika Britanija), a doktorirala na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu na temu »Vukovar u drugoj polovici 20. stoljeća: društveni uzroci nasilja«. Ovoga tjedna je boravila u Subotici gdje je predstavila svoj rad *Srbijanski proces tranzicijske pravde i položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini*. Sa znanstvenicom dr. sc. Cvikić razgovarali smo o rezultatima njenih istraživanja i

položaju i pravima Hrvata u Srbiji u kontekstu tranzicijske pravde.

► **Što je tranzicijska pravda? O tome se često govori ali vjerujem da malo tko, osim onih koji se time bave u znanstvenom ili stručnom smislu, znaju dosta o čemu se tu radi.**

To ste u pravu! Često taj izraz čujemo vezano za različite probleme i slučajeve u postjugoslavenskim društvima, ali nerijetko uz njega ne stoji obrazloženje što se pod tim misli. Zbog toga tranzicijska pravda znači puno toga, ali ne i nešto specifično. Naime, sam koncept i ideju su osmislili pravnici/znanstvenici koji nakon Drugoga svjetskog rata imaju za cilj spriječiti daljnje ratne sukobe,

Kako bi hrvatska nacionalna manjina bila svjesna svog položaja, svog identiteta i prava, hrvatska država mora više nego ikada do sada pružiti snažnu financijsku i političku potporu u afirmaciji njihove emancipacije i odmaka od dugogodišnje asimilacije, posramljivanja i šutnje

osigurati stabilnost svjetskoga mira i procesuiranje onih koji su odgovorni za počinjene ratne zločine, ali što je još važnije, odgovornost država i vlada za zločine koje su počinili protiv svojih građana. Tako se tijekom 90-ih godina prošloga stoljeća postupno taj pojam proširuje i uključuje osiguranje ljudskih/manjinskih prava, demokratizaciju postkonfliktnih i tranzicijskih postkomunističkih društava, te osiguranje vladavine prava na globalnoj – svjetskoj razini.

► **Je li se taj koncept pokazao korisnim u državama koje su bile u konfliktu kod nas i drugdje u svijetu?**

Ideja tranzicijske pravde sama po sebi ne bi bila problematična da u praksi, kako su to dosadašnja istraživanja pokazala, pored onih malobrojnih pozitivnih učinaka, zapravo proizvodi politike eksperimentalnog karaktera koje potom stvaraju nove probleme i otpor populacija i društava u kojima se provode. U poslijeratnim društvima je situacija još teža, kao što su to primjeri iz prakse svih postjugoslavenskih država pokazali. Ono što je možda najvažnije za naglasiti u tom smislu, a odnosi se na gotovo sve oblike politika tranzicijske pravde, jest činjenica da putem njih političke strukture društva manipuliraju dobrobiti svojih građana jer visokomoralne ideje izgradnje liberalnih demokracija i osiguranje ljudskih/manjinskih prava legitimiraju sve njihove odluke, postupke i načine putem kojih žele proizvesti promjene u svojim društvima. Zato je danas moguće, kao što je to vidljivo i na primjeru hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini, da provedbom pozitivnih manjinskih zakona, kako na nacionalnoj tako i na međunarodnoj razini, razvojne politike do sada nisu omogućile onu razinu zaštite prava koju hrvatskome narodu srbijanski političari i vlade obećavaju unazad dvadeset godina. Istovremeno, tranzicijska pravda u Srbiji hrvatskome narodu do sada nije pomogla da se srpski narod suoči sa zločinima koje su srbijanske vlade do sada u ime svojih građana počinile protiv Hrvata u Vojvodini 90-ih godina. Srbijansko društvo nikada nije priznalo tiho i prisilno iseljavanje Hrvata isto kao što ona malobrojna istraživanja i izvješća udruga civilnoga društva i vladinih ureda još uvijek pružaju samo djelomičan uvid u položaj i prava hrvatske nacionalne manjine, često izostavljajući ozbiljne probleme s kojima se zajednica suočava na dnevnoj razini. Na žalost, sve ono što tranzicijska pravda obećava kao politika u praksi vlade i civilno društvo vrlo teško isporučuju svojim građanima, a to su pravda, ravnopravnost i prava. Pored toga što je stvarno nemoguće zadovoljiti sva prava građana na koja se oni pozivaju i traže, isto tako tranzicijska

pravda često, da bi osigurala ravnopravnost svih, nije u stanju uključiti sve one povijesne istine i društvene kontekste u kojima su se žrtve zločina ali i cijeli narodi nalazili tijekom i nakon ratnih sukoba. Najbolji, na žalost, primjer pruža hrvatski narod u Srbiji, koji se obilježen teretom povijesnog naslijeđa ustaškoga režima, nakon Drugoga svjetskog rata povlači u šutnju i okrilje obitelji, a nasilni raspad socijalističke Jugoslavije šutnju i njihovu asimilaciju samo još više pojačava.

► **Može li se neko društvo »demokratizirati« izvana ukoliko ono to ne želi?**

Od želje za demokratizacijom društva nekih država koje su bile totalitarni/autoritarni režimi, do onih bliskoistočnih država i država nerazvijenog trećega svijeta u koje se kontinuirano izvozi demokracija od strane visokorazvijenih zapadnih liberalnih demokracija vidljivo je da je samo mali broj onih naroda koji su svoja društva uspjeli transformirati u funkcionalne demokracije bez nasilja i ljudskih gubitaka. Jedan od oblika demokratizacije izvana i jest tranzicijska pravda koja kroz svoje mehanizme zaštite ljudskih i manjinskih prava, jačanje pravosuđa i vladavine prava ciljano treba omogućiti stabiliziranje poslijeratnih/postkonfliktnih društava, preodgojem građana za toleriranje onih koje je donedavno smatrala neprijateljima ili u najboljem slučaju onim »Drugim«. Na taj način zapadne stabilne demokracije kontroliraju i sprječavaju potencijalne sukobe u svim onim državama koje smatraju nerazvijenim demokracijama s problematičnim nestabilnim vladama. Ravnopravnost svih, tolerancija, ljudska/manjinska prava, vladavina prava i politički pluralizam prema tome sastavni su dio svih politika koje suvremene liberalne demokracije trebaju ucijepiti u svoje društvene sustave i građane. Na žalost, ovakav politički idealizam u praksi ne funkcionira uvijek onako kako to razvijene zapadne demokracije žele, ponajviše zbog toga što su politike koje poslijeratne/tranzicijske vlade provode, a sadrže te elemente tranzicijske pravde, u pravilu eksperimentalnog karaktera i jedini im je cilj osigurati uvjete u kojima nesmetano može funkcionirati neoliberalno tržište kapitala i profita. Ako još uz to, kao što je to slučaj u Srbiji, poslijeratno/postkomunističko društvo nije u stanju suočiti se sa zločinima koje je u njihovo ime počinio **Milošević** režim, kada negira Srebrenicu, etničko čišćenje Hrvata u Vojvodini, oružanu agresiju na Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu, onda demokratizacija kroz politike tranzicijske pravde u takvom kontekstu kako to čine sve srbijanske vlade nakon Miloševića može lako manipulirati i zloupotrebjavati svoje građane kako bi osigurala svoj

politički opstanak. Iz tih razloga, između ostalog, dolazi do paradoksa, gdje pored svih pozitivnih zakona koje Srbija provodi kako bi osigurala zadovoljavanje prava svojih nacionalnih manjina, u hrvatskom slučaju, ne dovodi do njihove cjelovite demokratske emancipacije, kao ni pune i ravnopravne integracije u srbijansko suvremeno društvo.

► **Kažete kako moć koju danas znanje posjeduje nikada nije bila veća. U čemu se ogleda ta moć?**

Upravo je suvremena proizvodnja znanja, kako ekspertna tako i znanstvena, ključna u razvoju, održavanju i kontroli liberalnih demokracija ali i tranzicijskih društava kojima i srbijansko pripada. Danas su znanstvenici i stručnjaci oni koji proizvode činjenice i podatke koje političari, vlade i administracije koriste u izradi razvojnih politike, planova i strategija. Kako su prikupljeni podatci o određenoj populaciji, narodu, osobama i društvenim skupinama ovisi ne samo kako će biti formulirane politike i zakoni nego i sama provedba i željene promjene koje se u društvu žele proizvesti. Zbog toga su znanstvena istraživanja i ekspertna izvješća postali industrije za proizvodnju podataka o kojoj ovise sve vlade i političke strukture i iznad svega neoliberalni kapitalistički sustav globalnog gospodarstva i profita. Kako su prikupljene spoznaje o nekom narodu, skupini ili pojedincima konceptualno definirane, kako su ljudi kategorizirani, te kako su interpretirani događaji, osobine sudionika i političke odluke, određuje sudbinu i način na koji će njihovi životi biti oblikovani i koja će prava ostvarivati u društvima u kojima žive. Riječi su oduvijek imale veliku moć nad ljudima, a danas imaju još više, jer koncepti koji se koriste i opisuju društvo u kojem živimo konstruiraju i diskurse o svemu što čini stvarnost, kako u virtualnom tako i u realnom svijetu.

► **Kakva je uloga znanstvenika i stručnjaka u tome?**

Znanstvenici i stručnjaci u tome igraju ključnu ulogu, jer oni ne samo što interpretiraju društvene fenomene, događaje i pojave nego stalnom uporabom već uspostavljenih činjeničnih istina omogućuju kontinuirano održavanje sustava koji ljude kontroliraju, segregiraju i podčinjavaju, bilo da su toga svjesni ili ne. Istovremeno, političari, vlade i državne institucije tako proizvedena znanja i činjenične istine reappropriiraju, odnosno pretvaraju u politike koje su društvene reprezentacije onoga što je znanstveno i stručno utvrđeno. Društvene reprezentacije znanja koje se nalazi u praksi i primjenjuju se kako bi se proizvele određene društvene promjene prema tome često legitimiraju pozitivne zakone kao što su ljudska i manjinska prava, dok istovremeno nemaju takav učinak na populacije na koje se odnose. Pa je tako moguće imati zakonodavni okvir i politike koje hrvatskoj nacionalnoj manjini u Srbiji osiguravaju određena prava i koristi, ali i znanstvena istraživanja i ekspertna izvješća civilnoga društva i državnih institucija o njihovom položaju i problemima u srbijanskome društvu koja ih marginaliziraju.

► **Istraživali ste diskurs proizvedenog znanja o procesu tranzicijske pravde i položaju hrvatske ma-**

njine u tom kontekstu. Prvo nam pojasnite što je to analiza diskursa?

Analiza diskursa, pojednostavljeno rečeno, predstavlja metodu kojom se proučavaju različiti tekstovi gdje se želi utvrditi kojim se jezikom – konceptima – nešto objašnjava, odnosno interpretira; na koji se to način čini i tko konstruira takve tekstove. Često je jedinica analize ono što je netko izjavio, nečiji stav, kao i objašnjenja i interpretacije onoga što se istražuje. Diskurs zapravo postaje uvriježeni jezik kojim se komuniciraju činjenične istine o nečemu što se dogodilo, ali i sve ono što taj diskurs – govor o nečemu – proizvede unutar neke zajednice, grupe, društva, naroda ili šire. Prema tome, ono što sam htjela istražiti jest koje su činjenične istine znanstvenici i eksperti u Srbiji proizveli o hrvatskoj nacionalnoj manjini, a koje je postalo vremenom uvriježeno znanje o toj populaciji. Istovremeno, istraženo je i znanje o položaju i ostvarenim pravima hrvatske nacionalne manjine u Srbiji kojega su međunarodni znanstvenici i eksperti proizveli.

► **Do kakvih ste rezultata došli?**

Rezultati istraživanja su bili s jedne strane očekivani, ali i s druge strane, neočekivani. Naime, kako međunarodni, tako i srbijanski znanstvenici u svom fokusu nisu bili pretjerano zainteresirani istraživati suvremeni položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini. Kada su to ipak činili, onda su njihove interpretacije često bile podložne reinterpreteranju već onoga što je prethodno napisano o hrvatskoj nacionalnoj manjini, ali češće su istraživanja bila vezana uz položaj srpske nacionalne manjine u Hrvatskoj. Najčešće su srbijanski znanstvenici ostvarivanje prava i položaj hrvatske nacionalne manjine doveli u izravnu vezu sa zadovoljavanjem srbijanskoga kriterija kojega Srbija treba ostvariti na svom pretpristupnom putu u članstvo u EU. U tom kontekstu, hrvatska nacionalna manjina se, kako to srbijanski znanstvenici predviđaju, stavlja u položaj impotentnog promatrača čiji položaj hrvatske vlasti koriste kako bi ucijenile srbijanski ulazak u članstvo EU. Dok s jedne strane, međunarodni znanstveni diskurs jasno ističe otpor srbijanskoga društva procesu tranzicijske pravde u Srbiji, s druge strane ne primjećuje kako upravo ta činjenica upućuje na nemogućnost otpora hrvatske nacionalne manjine načinu na koji se politike tranzicijske pravde kao što je manjinska implementiraju u Srbiji do danas. Istovremeno, ekspertni diskurs, bilo državnih ili EU institucija, kao i civilnoga društva, na moje iznenađenje u svojim izvješćima o ostvarivanju prava nacionalnih manjina u Srbiji sustavno marginalizira hrvatsku nacionalnu manjinu. Utopljenost hrvatske nacionalne manjine u opći kontekst ostvarivanja manjinskih prava i ljudskih prava u Srbiji govori o sustavnom zanemarivanju problematike koja se uz tu nacionalnu manjinu vezuje, odnosi dočim se stvara pogrešna slika o tome kakav je njihov položaj unutar srbijanskog društva.

► **O čemu se tu zapravo radi?**

Umjetno se stvara percepcija o hrvatskoj nacionalnoj manjini gdje samo sporadični incidenti ne predstavljaju ugrozu njihova položaja, odnosno Hrvati zbog svoje

malobrojnosti nemaju ozbiljnijih problema kao zajednica, te su dobro integrirani u srbijansko suvremeno društvo. Diskurzivni okvir tehnokratskog europskog rječnika EU eksperata koji procjenjuju položaj i ostvarivanje prava hrvatske nacionalne manjine u Srbiji prema tome ne odskaču u znatnoj mjeri od onoga što je isticano u akcijskom planu kojega su srbijanske vlasti usvojile kako bi udovoljile pretprijetnim kriterijima za članstvo u EU. Hrvati su utopljeni u jezične politike i prava na obrazovanje, a njihovi problemi su reducirani na tablične prikaze i šturo definirane preporuke koje izbjegavaju društveni kontekst, stvarne inicijalne uzroke i posljedice svih njihovih problema. Stoga jedino što se iz njih može zaključiti jest činjenica da se kroz pozitivne afirmativne manjinske zakone i politike paradoksalno hrvatska nacionalna manjina asimilira, a ne emancipira, odnosno ne integrira se ravnopravno u suvremeno srbijansko društvo. Neočekivani rezultat ovoga istraživanja odnosi se na veliku važnost ali i odgovornost koju ima hrvatska država u pružanju svekolike potpore svojoj nacionalnoj manjini u Srbiji i Vojvodini. Za održivost i budući razvoj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji od velike je važnosti u kojoj će mjeri hrvatska država biti spremna pomoći ne samo financijski, nego što je još važnije, politički kao suverena država i članica EU. Usudim se reći da je opstanak hr-

vatske nacionalne manje u potpunosti ovisan o hrvatskoj državi, politici koju će ona voditi na razini EU i u odnosu na Srbiju kako bi zaštitila interese i prava Hrvata u državi koja ih kao zajednicu preko trideset godina fragmentira i asimilira. Kako su do sada srbijanske vlasti uspjele u velikoj mjeri oslabiti samosvijest i osjećaj nacionalne identifikacije s hrvatskim narodom Hrvata u Srbiji uslijed strahovlade nasilnih režima ali i negativnih stavova srbijanskih građana, programi i politike koje hrvatska država treba kontinuirano provoditi kako bi pomogla u očuvanju i opstojnosti svoje nacionalne manjine morat će, pored financijskih ulaganja, usmjeriti i na snažno političko djelovanje tijekom ovog pretprijetnog razdoblje za članstvo u EU u kojem se Srbija nalazi.

► **Kakva je istraživačka praksa na temu međuetničkih odnosa u Srbiji i Hrvatskoj?**

Nažalost, što se tiče istraživačke prakse na temu međuetničkih odnosa u Srbiji i Hrvatskoj nema velikih razlika ako se promatra uvriježeni znanstveni diskurs koji koristi tzv. mainstream teorije i metodologije. Kako u Hrvatskoj, tako i u Srbiji nema dovoljno znanstvenika koji istražuju tu temu iz perspektive tranzicijske pravde jer se ta znanstvena disciplina nije u velikoj mjeri razvila. Kritički pristup je međutim ipak više prisutan u hrvatskom znanstvenom diskursu nego u srbijanskom, ali i jedni i drugi radove u tom kontekstu češće objavljuju u stranim znanstvenim časopisima nego u domaćim. Istovremeno, i u Hrvatskoj ali i Srbiji nema puno znanstvenika koji se sustavno bave istraživanjem međuetničkih odnosa Srba i Hrvata i tu ima još uvijek puno prostora za mlađe kolege. Ono što nedostaje jest hrabrost suočiti se s teškim pitanjima koja proizlaze iz zamršenih društveno-političkih i povijesnih odnosa ta dva naroda, kako u Hrvatskoj tako i u Srbiji, a uz to nedostaje odvažnosti i za iznalaženje novih metodologija i teorija koje bi se temeljile na znanstveno-istraživačkim projektima multidisciplinarnog i interdisciplinarnog karaktera jer se tako najbolje može doći do odgovora na teška pitanja i bolne društvene posljedice s kojima se građani u Srbiji i Hrvatskoj nose nakon pedeset godina komunizma i trideset godina poslijeratne tranzicije.

► **Koliko je važan popis stanovništva za manjine? Što biste poručili Hrvatima u Srbiji u vrijeme popisa?**

Popis stanovništva je važan, ali samo u onoj mjeri u kojoj su manjine svjesne svoga položaja i stvarnih mogućnosti za opstanak u državi kao što je Srbija. Kako bi hrvatska nacionalna manjina bila svjesna svoga položaja, svog identiteta i prava, hrvatska država mora više nego ikada do sada pružiti snažnu financijsku i političku potporu u afirmaciji njihove emancipacije i odmaka od dugogodišnje asimilacije, posramljivanja i šutnje. Svoju bih poruku preusmjerila stoga na hrvatske vlasti bez kojih opstanak Hrvata u Srbiji jednostavno nije moguć niti održiv. Mislim da je sada došlo vrijeme kada se Hrvati u Srbiji trebaju slobodno osloniti i pouzdati u potpunu i bezuvjetnu potporu hrvatske države, a na hrvatskim je vlastima velika odgovornost da to politički i financijski omoguće. O hrvatskoj državi će ovisiti hoće li hrvatski narod u Srbiji opstati ili ne.

U Subotici predstavljena knjiga *Demografska održivost Hrvata u Vojvodini: aktualni trendovi, izazovi i perspektive*

Svestrana znanstvena retrospektiva

»Potrebno je osnažiti obiteljski život, brak, ići za većim brojem djece, pokušati se školovati u višim razinama, postati važan segment na tržištu rada«, rekao je dr. sc. Dražen Živić

Knjiga *Demografska i društvena održivost Hrvata u Vojvodini: aktualni trendovi, izazovi i perspektive* predstavljena je 19. rujna u čitaonici Gradske knjižnice u Subotici. Knjigu su predstavili autori dr. sc. **Dražen Živić**, dr. sc. **Sandra Cvikić** i **Tomislav Žigmanov**, a moderatorica na predstavljanju bila je menadžerica kulturnih aktivnosti Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković**. Ova po svom sadržaju i značaju aktualna knjiga tiskana je u sunakladi Instituta društvenih znanosti *Ivo Pilar* iz Zagreba, podružnica Vukovar i ZKVH-a iz Subotice, a recenzenti su izv. prof. dr. sc. **Mario Bara** i dr. sc. **Ivo Turk**, dok je urednica knjige dr. sc. **Ivana Bendra**.

Knjiga je plod istoimenog projekta koji je tijekom 2021. godine proveo Institut *Ivo Pilar* u suradnji sa ZKVH-om. Projekt je imao za svrhu ukazati na ključne preduvjete za održivi razvoj hrvatske zajednice u Srbiji, temeljen na znanju proizvedenom u svrhu očuvanja njihova opstanka.

Senzibiliziranje javnosti

Autor prvog poglavlja ove znanstvene monografije *Demografske odrednice održivosti Hrvata u Vojvodini* dr. sc. Dražen Živić istaknuo je da su u demografskom smislu Hrvati u Vojvodini u dubokoj populacijskoj krizi dugoga trajanja. Maksimum svoje naseljenosti imali su 1961. i od tada pa do popisa 2011. njihov broj smanjen je s 145.341 na 47.033 osobe ili za 67,6 posto.

»Prezentiramo ovu publikaciju među vama, hrvatskim narodom koji živi u Srbiji i ono što se u knjizi nalazi vama je iz svakodnevnog života to puno i bolje poznato nego nama koji ovim temama prilazimo s akademske razine. No, ako hrvatska javnost, ne samo akademska nego i ona šira, ne postane svjesna vaše prisutnosti, vašeg identiteta, vašeg naslijeđa, baštine, problema i izazova s kojima se suočavate, teško da će ona politička razina djelovanja biti uspješna, jer neće biti dovoljno znanja na kojem bi domovinska politika mogla brinuti i za izvandomovinske zajednice. A vi ste jedna od tih zajednica, suočena s određenim problemima koji su duge prirode. Kada govorimo o demografskoj slici Hrvata u Srbiji, oni nisu od

jučer; imaju duboke korijene i na tu su sliku utjecali različiti čimbenici koji su udarali na hrvatsko nacionalno biće ovdje, koji su zapravo jednu čvrstu postojanu manjinsku zajednicu, postojani dio hrvatskog nacionalnoga bića koji ima izuzetno vrijedna dostignuća na poljima svoga djelovanja, doveli u jednu situaciju koja nije nimalo zavidna. Ja sam često ukazivao na te probleme koji postoje, na loše demografske trendove i strukture, na situaciju koja nije zadovoljavajuća, ali s druge strane sve su zapravo kolege suglasni u jednome: da je potrebno, bez obzira na te demografske zakonitosti, biti svjestan svoje nacionalne pripadnosti, svoje vjerske pripadnosti, svoga materinskoga jezika; biti svjestan da se živi u jednom društvu u jednoj državi koja nije domovina, ali u kojoj treba biti integrativni faktor koji može graditi i treba biti usmjeren prema onome što svatko od vas može napraviti. A to je osnažiti obiteljski život, brak, ići za većim brojem djece, pokušati se školovati u višim razinama, pokušati ući na tržište rada i postati jedan važan segment na tržištu rada«, rekao je Živić.

Dr. sc. Živić je kazao i kako su kod ovdašnjih Hrvata prisutni svi elementi negativnog demografskog scenarija, ali da se ta zajednica ne treba »prepuštati sudbini«.

»Mora se pronaći način na koji će negativni demografski procesi biti usporeni, a tu svatko može dati svoj doprinos. Dolazi popis stanovništva, sada je prilika da svi oni koji su po podrijetlu Hrvati ili se tako osjećaju, slobodno to iskažu«, rekao je on.

Između zakona i prakse

Drugo poglavlje ove znanstvene monografije pod nazivom *Srbijanski proces tranzicijske pravde i položaj hrvatske nacionalne manjine u Srbiji i Vojvodini* napisala je dr. sc. Sandra Cvikić koja je na predstavljanju rekla kako je tranzicijska pravda koncept koji je iskovan ne tako davno i predstavlja jedan od više znanstvenih i pravnih koncepata koji je dobio široku primjenu posebice u zemljama tranzicije kao što su one bivše Jugoslavije.

»Predstavlja zapravo formiranje i osmišljavanje specifičnih politika u društvima koja prelaze iz komunizma u

liberalne demokracije i koja prelaze iz autoritarnih režima u liberalne demokracije. Tu se ponajprije želi u tim državama, društvima, na jedan umjetan način proizvesti društveni procesi koji bi trebali osigurati sigurnost određenih regija budući da svi znamo kako su utjecali ratovi bivše Jugoslavije na sva društva u ovom području. Tako su i te politike tranzicijske pravde osmišljene i kroz određene politike koje provodi Europska unija», rekla je Cvikić i navela kako je izanalizirala zakonski okvir koji je Srbija trebala definirati kako bi sve nacionalne manjine trebale ostvarivati svoja prava.

»Rezultati koje sam dobila govore da je s prve strane zakonodavni okvir koji je Srbija definirala za ostvarivanje prava nacionalnih manjina apsolutno u suglasnosti sa svim međunarodnim aktima tako je i Akcijski plan vrlo dobro osmišljen. Međutim, postoji veliki raskorak između onoga što stoji u zakonodavnom i administrativnim aktima od onoga što je na terenu. U Srbiji je od iznimne važnosti za opstanak hrvatske nacionalne manjine vrlo aktivno sudjelovanje i pružanje potpore hrvatske države hrvatskom narodu u Srbiji i kroz proaktivnu političku participaciju i utjecaje koje Hrvatska može imati, posebice u ovom predpristupnom razdoblju ulaska Srbije u EU. Mislim da hrvatska država može u tome pomoći da se emancipira i realizira hrvatska manjina ovdje upravo na procesu tranzicijske pravde na svim onim zakonodavnim okvirima koji osiguravaju prava hrvatske nacionalne manjine«, rekla je, među ostalim, Cvikić.

Stvarati pozitivno ozračje

Autor trećeg poglavlja pod nazivom *Hrvati u Srbiji i Vojvodini: osnovne povijesne i sociografske činjenice* Tomislav Žigmanov istaknuo je kako ovakvu studiju od svih hrvatskih zajednica izvan Hrvatske imaju samo ovdašnji Hrvati.

»Kada je u pitanju užljebljenost u srbijansku društveno-političku zbilju, to možemo pratiti i kroz demografske pokazatelje. Ne samo kroz suhe brojke nego kroz jednu uistinu svestranu i utemeljenu znanstvenu retrospektivu. Kada je riječ o demografiji o brojevima i trendovima, moramo osvijestiti i moment užljebljenosti dane zajednice koja se prati u društveno-političkom kontekstu i stoga je kolegica Cvikić kao sociološkinja ušla u avanturu da kroz suvremeni znanstveni koncept interdisciplinarno pokuša svestranije protumačiti naš društveni trenutak i kad je u pitanju normativni okvir i kada su u pitanju politike kojima smo izloženi i kada su u pitanju inicijative koje su institucije i ustanove i pojedinci unutar hrvatske zajednice činili. Sažeo sam svoja dosadašnja istraživanja i publicističke radove gdje sam prikazao što sve u društveno-političkom i normativnom okviru bitno određuje aktualni društveni trenutak«, rekao je Žigmanov.

Po njegovim riječima, demografska slika koju je monografija pružila jest osnov ne samo za pasivno držanje nego da se pokušaju naći mjere, definirati koraci, odrediti politike kako bi se negativni aspekti ili zaustavili ili promijenili.

»Kao zajednica koja je isključena iz procesa donošenja odluka, čiji pripadnici ne sudjeluju u tome, prostor u koje mi možemo djelovati je još uvijek neznatan. Ali on isto tako nije takav da se ne može ništa činiti i da ne možemo graditi svjetliju budućnost. Ne možemo ne širiti prostore znanja u nama i ne možemo ne davati odgovore na nijekanje identitetskih sastavnica hrvatske zajednice, ne možemo ne činiti ništa kada postoji i uvećanje podrške Hrvatske u politici, kulturi i znanosti. Možemo stvarati jedno pozitivno ozračje koje će onda za posljedicu imati određenu vrstu većeg samopoštivanja, izgrađenijeg, koji će na koncu izroditi ponos gdje ćemo mi reći da smo građani Srbije hrvatske nacionalnosti«, rekao je, među ostalim, Žigmanov.

Zvonko Sarić

Pitali smo...

Mi znamo tko smo!

U povodu predstojećeg popisa stanovništva koji će se održati od 1. do 30. listopada, anketirali smo pripadnike naše zajednice, aktivne u različitim područjima, i pitali ih što za njih znači uključenost u hrvatsku zajednicu, te zašto je po njihovom mišljenju važno izjasniti se kao Hrvat.

Ana Hodak (Šid), vjeroučiteljica i nastavnica hrvatskog jezika:

»Na predstojećem popisu stanovništva važno je da se iskreno izjasnimo o svojoj nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti. To nam je moralna i kršćanska dužnost, jer je to jedan od načina na koji čuvamo naslijeđe koje baštinimo od svojih predaka. Naše iskreno izražavanje o vjerskoj i kulturnoj pripadnosti pokazuje našu prisutnost u društvu u kojem živimo i kojem, iako smo manjina, dajemo doprinos upravo svojom kulturnom različitosti. Samo ako smo u društvu prisutni možemo nastojati oko ostvarenja svojih nacionalnih i vjerskih prava, a prisutnost će pokazati popis. Stoga ponosno trebamo kazati tko smo. Čovjek koji je ponosan na svoje može poštivati i uvažavati one koji su drugačiji od njega«.

Alojzije Firanj (Sombor), urednik lista *Miroljub*:

U kampanji za predstojeći popis stanovništva Hrvatsko nacionalno vijeće aktivno sudjeluje. Razvili su suradnju s nadležnim dužnosnicima u Srbiji i Hrvatskoj da bi poboljšali poziciju Hrvata u Srbiji, da bi se mogli slobodno

izjasniti o svojoj nacionalnoj pripadnosti, jeziku i vjeroispovijesti.

Osobno sam od kraja 70-ih godina aktivno uključen u rad na očuvanju kulture i običaja Hrvata u Somboru. Na ovim prostorima danas ima oko 7.000 Hrvata i zato mi imamo želju sačuvati Hrvatski dom.

Čovjek mora zauzeti svoj stav, mora znati tko je i što je. Ne smijemo dozvoliti da izumremo kao narod, a da našu kulturu i običaje netko drugi pripiše sebi. Imamo se čime ponositi i to trebamo čuvati i njegovati. Ne trebamo ići u tuđ rod, mada se nekada to, izgleda, isplati. Ali, najsigurnije je i najbolje kada je svaka ptica u svom jatu.

Bernadica Ivanković (Subotica), predsjednica Hrvatske čitaonice:

Za mene je uključenost u zajednicu obveza i čast. To mi pričinjava zadovoljstvo i radost. Lijepo je kad ljudi svoje talente uključe za zajedničko dobro. A svi imamo neke talente i bez obzira na godine, spol ili obrazovanje postoje brojni načini kako se možemo uključiti u zajednicu. Netko dobro pjeva, netko zna s djecom, netko je odlična publika, netko voli kuhati... Svi smo važni kotačići u našoj zajednici, dio prekrasnog mozaika i svačiji doprinos je neprocjenjiv kako bi nam bilo lijepo.

Izjasniti se Hrvatom ili Hrvaticom na popisu mislim da je naša moralna obveza. Želim posvjedočiti tko sam. Ponosna sam na svoje podrijetlo i ne stidim se to reći, jer ako ne volimo sebe ni drugi nas neće poštivati. Uz sve to,

izjašnjavanjem kao Hrvatica na popisu stanovništva potvrđujem naše prisustvo na ovim prostorima, doprinosim našoj opstojnosti i budućnosti, omogućujem kontinuitet obrazovanja i informiranja na hrvatskom jeziku, nastavak rada u područjima kulture i službene uporabe hrvatskog jezika... I da ne nabrajam dalje. Brojni su razlozi zašto je važno izjasniti se kao Hrvatica, ali svakako je najvažniji onaj zato što to JESAM.

Vič. dr. Marinko Stantić (Bač), svećenik, župa sv. Pavla Apostola u Baču:

Jednostavno želim dati svoj doprinos zajednici kojoj pripadam. Svaki čovjek ima darovane talente od Boga. Mozaik koji se stvara tako što će svatko dati svoj talenat i ugraditi ga u zajednicu može biti na ponos, kako sa-

moj zajednici tako i njenim sudionicima, pojedincima. Na uključenost u zajednicu smo svi pozvani, bez obzira na to koje talente imamo. Ne trebamo stajati sa strane, ako ne zbog ljudi, onda zbog Boga, jer nam jasno kaže: umnažajte darovane talente. Naša hrvatska zajednica je mala i svaki doprinos je dragocjen. Upravo radi toga jer nas je malo, ako pripadamo hrvatskoj zajednici potrebno je da se tako i izjasnimo. Svaki glas, svaki čovjek je dragocjen. Na kraju krajeva pozvani smo od Boga živjeti u istini. Ako je istina da smo Hrvati u Srbiji, onda je to tako. Izjasnimo se po istini. Ne smijemo se sramiti sebe i svojega, jer što smo onda?

Čak i da treba pretrpjeti radi te istine, potrebno je reći ono što jesmo. Mislim da su vremena puno blaža u odnosu na devedesete godine te da danas nije problem izjasniti se kao Hrvat ili Hrvatica. Hrvatska zajednica je sada već ojačala i nije strašno biti manjina u Srbiji.

Jasno je i da se od vjernika katolika očekuje da se na popisu izjasne kao katolici.

Marija Šabić (Subotica), modna kreatorica:

Uključenost u hrvatsku zajednicu za mene podrazumijeva i uključenost među mnoge druge zajednice. Na taj način možemo biti provodnici ne samo dobrih vibracija, ideja i djelovanja, već i autori novih, inovativnih kvalitetnih rješenja u mnogim područjima života, a koja nastaju samo u sredinama gdje ima istinske razmjene kulturnog naslijeđa... u sredinama gdje nema getoiziranja koje vodi stagnaciji i polakom odumiranju. Pronaći pravu mjeru očuvanja identiteta i interakcije je delikatan zadatak. To je interkulturalnost, cilj, kojem treba težiti!

Duboko vjerujem da samo slobodni ljudi mogu graditi dobro, radosno i što je najvažnije, Božjim blagoslovom zaštićeno društvo. Važno je, također, i ne spočitavati drugima pravo na izbor. To je tolerancija.

H. R.

GASTRO
MANIFESTACIJA

CROZ KUHINJE VOJVODINE u Petrovaradinu

HKPD „Jelačić“ organizuje šesti gastro festival
Sudjeluju:

Udruga južnobačkih Hrvata iz Bačkog Petrovca

Udruga Hrvata iz Bačkog Brega

Udruga banatskih Hrvata iz Starčeva

HKPD „Jelačić“ Petrovaradin

Petrovaradin

Subota 24.09.2022. od 12 sati

Dobrovoljno vatrogasno društvo (ul. Pavla Jurišića štruma 2)

Jad i bijeda predsjedničkog protokola

Jadno i bijedno. U te bi se dvije riječi moglo sažeti svo moralno posrnuće u koje čovjek padne kada dobije moć vladanja nad drugima (a nije joj se spreman oduprijeti), bez obzira na to je li riječ o predsjedniku kućnog savjeta, vlasniku tvrtke, ravnatelju neke javne ustanove ili pak političaru na funkciji.

Upravo jadnim i bijednim mogao se okarakterizirati ispad bivšeg gradonačelnika Subotice, pokojnog **Józsefa Kasze**, koji je u svojstvu predsjednika Saveza vojvođanskih Mađara potkraj prošloga tisućljeća održao konferenciju za novinare na kojoj je govorio isključivo na mađarskom jeziku, bahato poručujući kolegama koji nisu razumjeli što priča da ga nauče za vlastito dobro. Taj njegov potez, međutim, dobrim dijelom vezivao se i uz njegov karakter, pa su ga začuđeni novinari uglavnom tako i komentirali: ili je ustao na lijevu nogu ili ga je prije toga netko gadno iznervirao.

Istim epitetima – jadno i bijedno, dakle – može se opisati i potez protokola mađarske predsjednice **Katalin Novák**, koji je na otvorenje renovirane zgrade Učiteljskog fakulteta u Subotici pozvao isključivo novinare koji izvještavaju na mađarskom jeziku. Ovo je tim jasnije i bjednije, jer je upravo Katalin Novák prošetala na inauguraciji – kao rijetko koji joj europski kolega po funkciji – dobar dio svoga govora posvetila nedvosmislenom i jasnom označavanju **Vladimira Putina** kao opasne štetočine za cijeli svijet kom se mora stati na put dok za to ne bude kasno. Te njene riječi odavale su tada dojam da se radi o »strogoj, ali pravičnoj« osobi, nekoj vrsti mađarske »željezne lady«, kojoj će te osobine biti od dragocjene pomoći na novoj dužnosti. Jedno je, međutim, čitati govor našminkan po želji vlastitog karaktera, a drugo je isti taj karakter (»strogo, ali pravičan«) istjerati do kraja, pa makar mu se na tom putu ispriječio i tako moćan protivnik kao što je to osobni protokol. Stoga je Katalin Novák, ustuknuvši pred voljom svoga protokola, moralno posrнула jadno i bijedno, dopustivši time da se tuđa volja pripiše njenoj moći koju kao predsjednica države ima.

Ima, međutim – osim jada i bijede – još pokoji negativan epitet koji bi se mogao dodati ovom, hmmm, predsjedničkom gafu. Stavimo li na stranu pitanje što je to tako važno bilo na otvorenju renovirane zgrade Učiteljskog fakulteta u Subotici a da za to nisu smjeli znati novinari koji izvještavaju na nekom drugom jeziku osim na mađarskom, ostaje gorak okus kako je upravo protokol mađarske predsjednice ne samo svjesno prešao granice dobrog ukusa nego i pokazao nedostatak elementarnog kućnog odgoja, jer je u stranoj državi odredio pravila koja su segregatno jednu kategoriju ljudi (novinare koji izvještavaju na mađarskom) dovela u povlašten, a drugu (kolege koji izvještavaju na nekom drugom jeziku) istodobno u podređen položaj. Čak i da je riječ o privatnoj zabavi, protokol s usađenim kućnim odgojem – svjestan toga da se »događaj« ne odigrava u

njihovoj avliji – itekako bi razmotrio mogućnost da se pozovu i oni »koji ne govore mađarski«. Ovdje je, međutim, bilo riječi o javnom događaju, događaju od kog će koristiti imati njihova mlada dijaspora, dakle ona koja je izvan granica njihovog formalnog djelovanja. Tim više ovaj se potez protokola mađarske predsjednice, a koji se s pravom bilježi u njen životopis, može tumačiti ne samo kao bahat nego i kao onaj sa zavidnim odsustvom pameti, jer su umjesto be-

splatnog marketinškog poena – kojeg bi bez sumnje upisali na svoj konto samo da su bili mudri i pozvali sve medije, bez obzira na to na kom jeziku izvještavaju – od otvorenja renovirane zgrade Učiteljskog fakulteta napravili prikriveni skandal u čijem se epicentru nalazi ordinarna glupost nastala iz arogancije, koja kao sjena prati svaku vrstu moći.

Na koncu, postavlja se pitanje što bi mogao biti uzrok ovakvog moralnog posrnuća Katalin Novák? Uzimajući u obzir činjenicu da se neposredno prije toga susrela s Božanskim, jedna od primisli mogla bi biti: »da se nije, nedajbože, inficirala virusom moći«, pa isti prenijela na svoj protokol? Da nije i ona u tren zbog toga postala bahata, drska, goropadna i sve što uz moć već ide? Ali... koja glupost! Pa Božanski, svjedočimo tome svakoga dana, voli biti u društvu medija, bez obzira na to na kom jeziku izvještavaju. Uostalom, možete li makar samo zamisliti sličnu situaciju, situaciju da Božanski otvara neku renoviranu školu na srpskom u Deski ili Sentandreji, a da njegov protokol na taj događaj pozove samo gomilu novinara koji u Mađarskoj izvještavaju na srpskom, a onima na mađarskom i ostalim jezicima to ne dopusti? Kakav bi to skandal bio! **Orbán** bi mu odmah vratio orden, a svjetski mediji bi brujili o neodgojenosti predsjedničkog protokola u stranoj zemlji. Neee, to se ne može zamisliti. Ipak je to rezervirano samo za protokol mađarske predsjednice.

Z. R.

Rekonstrukcija i premještanje čikerijanskog zvon(ik)a

Novi zvon s Čikerije – naspram križa

Blagoslov, tj. »puštanje u rad« zvana, planirano je iduće godine za proštenje na Čikeriji koje se vezuje za 12. svibnja, kada se proslavlja sveti Leopold Bogdan Mandić, zaštitnik ovog sela

Inicijatori za o(p)stanak i dobročinitelji

Zbog lošeg stanja konstrukcije zvona, zbog čega je prijetila opasnost urušavanja na salaš u čijem je dvorištu podignuto davne 1934., grupa vjernika, na čelu s vlč. Tomislavom Vojnićem Mijatovim odlučila je pokrenuti obnovu i izmještanje zvonika. No, još je nešto utjecalo na pokretanje ove inicijative.

»Nakon nekih desetak godina obnovili smo Čikerijadu, koja je ove godine održana 25. lipnja. Okupio se jako lijep broj djece i mladih koji su došli biciklima iz Tavankuta, Mirgeša, Subotice i drugih naselja. Sve je bilo prekrasno do usred ručka, oko 12 i 15, kada se odjednom nad nama pojavio crni oblak (od šume ga nismo mogli vidjeti da dolazi) i počeo padati led veličine pola palca, što je trajalo više od 15 minuta. Kad je to stalo, završili smo s ručkom i pošto nismo znali hoće li se ponoviti, odlučili smo razići se. Nakon toga su mi neki ljudi počeli pisati komentare zašto nismo

zvonili, ja im odgovarao da zvonu nije u funkciji i tada sam pomislio – pa zašto ga ne bismo obnovili? Mnogi Čikerijanci su se s tim složili i obitelj Mirka Tumbasa je rekla da će me podržati u tome ako se prihvatim da ih okupim i organiziram i da će skupiti novac i materijal koji je za to potreban. Odmah sam krenuo u razgovore, prije svega s Čikerijancima, potom s **Petrom Mačkovićem**, inače unukom **Vece Mačkovića**, nekadašnjeg vlasnika salaša na kojem je podignut zvonik, koji nije bio zainteresiran da se zvonu obnovi na tom mjestu gdje se nalazi, već je potpisao suglasnost da se ono može skinuti i skloniti iz njegovog dvorišta. Prilikom razgovora tražili smo

Čikerijansko zvono koje je više od pola stoljeća rastjerivalo ledonosne oblake i zvonilo svaki dan ujutro, u podne i navečer, u posljednjih oko 30 godina, stojeći nestabilno na svoje »četiri noge« u dvorištu napuštenog salaša na Čikeriji, samo je nijemi i oronuli podsjetnik na svoju nekadašnju važnu ulogu. Zub vremena učinio je svoje, no budući da je led i dalje znao pasti na ovo naselje, Čikerijanci su odlučili obnoviti ga i ponovno staviti u funkciju. Ideja za to potekla je od mještana **Mirka Tumbasa**, a podržao ju je i inicijativu za njezinu realizaciju preuzeo župni vikar župe sv. Jurja u Subotici, vlč. **Tomislav Vojnić Mijatov**, rođeni Tavankučanin.

neki plac bliže križu, s tim da on pripadne Crkvi kako više ne bi bilo problema s privatnim vlasništvom i s pitanjem čije je zvono. Bila je varijanta da se otkupi neki plac ili da možda netko ustupi dio svog placa na kojem bismo podigli zvono. I tako, nakon jednog slučajnog razgovora sa sestrama **Snežanom i Spomenkom Hegediš** iz Tavankuta, one su odlučile dio svog placa (oko 1.100 kvadrata) koji se nalazi nasuprot čikerijanskog križa darovati tavankutskoj župi. U svakom slučaju, nije se mogla naći idealnija pozicija od ove», navodi vlč. Vojnić Mijatov.

Puno njih se posljednjih desetljeća odselilo s Čikerije, a među onima koji su ostali jest obitelj Mirka Tumbasa, kao jedni od najbrojnijih Tumbasovih. Upravo od njega potekla je i ideja za obnovom.

»Ja sam prvi kazo bratu i ovima tu, kad je bila *Čikerija* da i kad je naišo taj led i tuča, da bi tribalo zvono metnit u funkciju. Kazo sam ako niko ne tjo primit, metićemo ga kod nas na ulazu u salaš. Na to, posli jedno misec dana, dođe velečasni i kaže kako su i njega pitali stari zašto se nije zvonilo kad je tako tuklo. Pito je jel ima ko bi podržo da se to obnovi i metne u funkciju i ja sam kazo – mi smo prvi. I tako smo krenili. Drago će nam bit da se to obnovi, da ostane u životu i da ponovo bude u funkciji, al ćemo ga metnit da bude elektronsko. Dolaze i sad na proštenje Čikerijanci koji su odselili, dva čovika iz Novog Sada su kazli šta triba da će pomoć i da će platit svu armaturu. Tako je i bilo, dali su ljudi novce, mi smo donirali cement i šoder i sve što triba oko poslova, a ovo drugo ćemo kakogod, ima tu još naši ljudi iz Mirgeša koji će pomoć«, kaže Mirko Tumbas.

Za potrebe postavljanja rekonstruiranog zvona dio parcele koju su Snežana i Spomenka naslijedile od svojih roditelja odlučile su darovati tavankutskoj župi.

»Jednom prilikom, u razgovoru s vlč. Tomislavom, spomenuo je kako se traži parcela na koju bi se moglo premjestiti čikerijansko zvono. To sam prenijela sestri i složile smo se kako za to nema idealnijeg mjesta od onog gdje se nalazi naša, preko puta čikerijanskog križa, i da bismo trebale darovati dio za tu namjenu. Imamo povjerenje i veliko poštovanje prema vlč. Tomislavu, podržavamo njegov rad i ubrzo je i potpisan ugovor o poklonu. U životu je sve prolazno, nema tih novaca koje ne možete potrošiti i koliko god imate uvijek mislite da vam treba više, ali nema većeg zadovoljstva nego kada se pokloni za dobrobit nečega. Sigurna sam da bi u ovome imali podršku i naših, sada već nažalost pokojnih roditelja. Jako nam je drago što smo mogle pomoći i ovo je naš skromni poklon tavankutskoj župi u želji očuvanja naše tradicije, povijesti Čikerije i da bude na korist današnjim kao i generacijama koje dolaze. Ujedno pozivamo i druge da slijede ovaj primjer i da pomognu koliko su u mogućnosti«, ističe Snežana Hegediš.

Izmještanje zvon(ik)a počelo je 14. rujna, a u akciju »spašavanja«, osim Čikerijanaca, uključili su se i Mirgešani.

»U razgovoru s mještanima Čikerije i Mirgeša našli smo ljude – obitelj **Jose Mačkovića, Ivana Piukovića**, Mirka Tumbasa i još neke obitelji koje imaju potrebne

strojeve, i krenuli smo s telehenderom u skidanje zvona. Morat će se napraviti nova konstrukcija od bagrema, no zanimljivo je da su od četiri stupa tri bila toliko dolje trula da se zvono nakrivilo, ali je četvrti stup, koji je ostao čitav i zdrav, držao cijelu konstrukciju. Ja na to kažem da u ovom ipak ima nečeg višeg i da ga je nešto i drugo držalo, a ne samo drvo. Zvono ostaje isto, visina će i sada biti oko osam metara, s tim da će sada biti napravljeni betonski temelji s ankerima koji će držati stupove, a tu će biti i mali krov iznad zvona. Ono što bih istaknuo jest da smo zvono skinuli na blagdan Uzvišenja sv. Križa, 14. rujna, što je ujedno proštenje, tj. svetkovina za Mirgeš«, pojašnjava vlč. Vojnić Mijatov, dodajući kako su stupovi od bagrema osigurani, materijal je kupljen, u tijeku je izrada potrebnih dijelova za temelj, ovih dana će se raditi kopanje i izlivanje temelja i plan je da kompletna konstrukcija bude gotova do sredine listopada. Budući da je na tom mjestu sada šumica, uslijedit će i raskrčavanje jednog njenog dijela. Na ovom je placu, prema riječima velečasnog, plan da se podigne i nadstrešnica kako bi se ljudi mogli tu okupljati tijekom cijele godine, a kasnije i neki drugi sadržaji (ne samo crkveni), te u tom smislu potiče ljude da pomognu koliko mogu.

Blagoslov, tj. »puštanje u rad« zvona, planirano je iduće godine za proštenje na Čikeriji koje se vezuje za 12. svibnja, kada se proslavlja sveti Leopold Bogdan Mandić, zaštitnik ovog sela.

Iz povijesti zvon(ik)a

Vlč. Tomislav Vojnić Mijatov, koji se inače bavi istraživanjem povijesti Tavankuta, ima podataka i o prošlosti Čikerije.

»Zvono na Čikeriji podignuto je 1934. godine na salašu Vece Mačkovića, novac za njega skupio je čikerijanski narod, a nabavio ga je tadašnji tavankutski župnik **Antun Berger**. Zašto baš na ovom salašu? Pa Veco Mačković je u to vrijeme bio jedan od imućnijih Čikerijanaca, bio je veoma privržen crkvi, a i njegov salaš se nalazio u centru Čikerije (od granice s Mađarskom bio je udaljen oko kilometar-dva), te je bio blizu nekadašnje škole (udaljene oko 200 metara). Godine 1868. na Čikeriji je podignut zavjetni križ Čikerijanaca (udaljen oko kilometar od zvona). Važno je reći da je Čikerija u to vrijeme bila vinogradarski kraj, a neko jače nevrijeme, led, ampa, prijetili su da unište plodove. Narod je toliko imao vjere da je vjerovao da će zvonjavom, uz molitvu, uspjeti rastjerati oblake. Zato su odlučili 1934. kupiti zvono i podići zvonik upravo u cilju razbijanja ledonosnih oblaka kojih je često bilo u to vrijeme. Pokazalo se to svrsishodnim i uspješnim, jer su stariji ljudi, koji su tome svjedočili, to i potvrdili. Među zvonarima su bili **Lazo Orčić, Franjo Orčić, Kalor Mačković, Bela Vujić**, koji su bili zaduženi za zvonjavu i morali su moliti određene molitve (tri *Očenaša*, tri *Zdravo Marije*, tri *Slava Ocu*, jedno *Virovanje*, a uz njih je išla prvo molitva Svetom Trojstvu, potom Svetom Ivanu Krstitelju, te Gospodinu Isusu Kristu). Kod svakog završenog dijela molitve, nakon zvonjave, morali su tri puta križati

prema nadolazećem oblaku. Kad bi završili, a tome su mnogi posvjedočili, oblak se razišao i nije bilo leda. Zvono je zaista bilo u funkciji, ljudi su u to vjerovali i dugi niz godina, čak i desetljećima, uopće nije bilo leda na Čikeriji i njezinoj okolici. U to zvono su se pouzdavali i mještani Tavankuta, Mirgeša, Male Bosne, Verušića, Pavlovca, Subotice i znali su da ako ide crni oblak i ako se ne zvoni na Čikeriji, prijeti velika opasnost. Zato je uvijek bilo nekog tko signalizira, čim vidi prijeteci oblak, da se mora zvoniti. Među važnijim zvonarima bio je Lazo Orčić, koji je za taj svoj posao skupljao nekakvu godišnju arendu tako što je išao po čikerijanskim salašima gdje mu je netko dao novac, netko kukuruza, žita...»

Nakon punih tri desetljeća, 1966., zvonik je prvi put rekonstruiran.

»Riječ o drvenoj konstrukciji i unatoč tome što je u pitanju bagremovo drvo za koje se smatra da je dugotrajno i otporno, ona se morala obnoviti. Također, ta konstrukcija je prvotno bila visoka oko šest metara i zvono se nije daleko čulo zbog salaša, budući da je bilo ušoreno. Zato su odlučili te godine podignuti zvono za dva-dva i pol metra i napravljena je nova drvena konstrukcija, također od bagrema. Samo zvono je ostalo isto i na njemu piše 'Na slavu Božju ovo zvono podižu vjerni Čikerijanci, 1934. g., Maribor, Livnica *Zvonoglas*'. U tovarnom listu navedeno je da je težine 53 kg, posjeduje ton fis i koštalo je tadašnjih 2.379,64 dinara sa svim putnim i ostalim troškovima. Kako bismo imali predstavu koliko je to zapravo tada bilo vrijedno, spomenut ću da je u to vrijeme godišnji proračun tavankutske župe bio oko 10 tisuća dinara. Znači, zvono je vrijedilo oko četvrtine tog proračuna, što uopće nije malo«, ističe vlč. Vojnić Mijatov.

Kao rođeni Čikerijanac, koji tamo živi punih šest desetljeća, Mirko Tumbas dijeli s nama uspomene:

»Zvono na Čikeriji zvonilo je digod do '90. godine i to svaki dan ujutru u pet sati (pozdravljenje), u podne i doveče u osam da bi salašari znali kad se triba manit posla na njivi. Ono se oglašavalo i kad je kogod umro u selu (zvonilo je od pet minuta pa i do po sata, zavisi ko je koliko platio), ko i kad se s pokojnikom krenilo sa salaša prema groblju na saranu (ko je bio malo imućniji, platio je da zvoni sat vrime na dok se ne stigne s Čikerije do tavanutskog groblja). Da bi se razbili ti ledonosni oblakovi, bilo je važno na vrime početi zvoniti, tj. čim se vide izdaljeg, jel kad su već bili blizu, pomoglo je i onda al ne baš ko kad se oma počelo i onda se zvonilo sve dok nevrime nije prišlo. Bila je tamo i kućica di je stojo zvonar i za to vrime je molio tri molitve. Virovalo se i da molitva pomaže, a i taj zvuk zvona je razbijo oblakove. Sićam se

prvog zvonara, to je bio Vranje Orčić, zvali su ga Bajo, on i njegova žena su zvonili dok su mogli, posli nji je bio niki **Miško Pejić Hindenburg** i njegova žena, a posliđnji je bio Lazo Orčić, Vranjin brat, njega su zvalo Lazo Lovrin. Bilo je tu još dva-tri čovika u selu koji su znali zvoniti na oblak, ako slučajno zvonar nije bio tu. Nije to mogo zvoniti svako, moralo se znat kako se zvoni, ne mož to brezveze trzat tu štrangu, to je imalo tačno kako se lipo, furtom jednako zvonilo. Nije to ni bilo slobodno zvoniti kad se smisli, jedno dvared je probo kogod od ovi dičurlije, al oma se narod bunio ko je, di je, šta je».

Danas na Čikeriji, koja većim dijelom pripada MZ Tavankut, a manjim MZ Mirgeš, živi oko 30 stanovnika. Zbog pjeskovitog terena veliki dio površine je pod šumom (uglavnom bagremovom i borovom), te manji dio pod voćnjacima.

Ivana Petrekanić Sič

FOTO: Ivan Ivković Ivandekić

22. FESTIVAL BUNJEVAČKI PISANJA

**SPORTSKA DVORANA
TEHNIČKE ŠKOLE "IVAN SARIĆ"
U SUBOTICI**

25. 09. 2022. u 19.00 h

Ulaznica: 250 dinara

Ulaznice u pretprodaji na telefon 063 80 87 836

FESTIVAL POMOGLE

MINISTARSTVO
KULTURE I NASLIJEĐJA
REPUBLIKE SRBIJE

GRAD
SUBOTICA

HRVATSKO
NACIONALNO
VJEĆE

POKLADNIŠTVO I NAUČNO
ISTRAŽIVANJE
REPUBLIKE SRBIJE
- NACIJONALNO VJEĆE

POKLADNIŠTVO I NAUČNO
ISTRAŽIVANJE
REPUBLIKE SRBIJE
- NACIJONALNO VJEĆE

MINISTARSTVO
KULTURE I NASLIJEĐJA
REPUBLIKE SRBIJE

NIU
Hrvatska
Riječ

POKROVITELJ FESTIVALA

Naši gospodarstvenici (CXV.)

Šatori za sve prigode

Ana, Viktorija i Franja Petreš 1982. godine

»Uvijek sam se trudio da uredno platim sve obveze, da budem korektan prema mušterijama, prijateljima koji su mi pomagali. Vodimo računa da šatori uvijek budu čisti, čitavi, a posuđe uredno, čisti i izglacani stolnjaci. Sve to košta, ali držimo do kvalitete«, pojašnjava Stipan Petreš svoju poslovnu politiku

Nekadašnjih svadbi na selima i salašima nije bilo bez šatora u dvorištu. Bili su to šatori od drvene konstrukcije i ceradnog platna. Onda su se svadbe iz kuća polako počele seliti u domove kulture i druge dvorane, gubili su se polako i neki svadbeni običaji, a šatori su se, drugačiji i suvremeniji, počeli koristiti u drugim prigodama. Svjedok tome je i **Stipan Petreš**, koji je u poslu iznajmljivanja šatora, stolova i pribora za jelo pol stoljeća. Prvo sa svojim roditeljima, a od polovine 80-ih godina i samostalno. Posao je polako razvijao i danas njegovo poduzeće može osigurati šatore, stolove, klupe, posuđe i hladnjače za oko 2.000 gostiju.

Skoro pola stoljeća u istom poslu

Početak je bio 1976. godine kada su iznajmljivanje šatora i posuđa počeli raditi njegovi roditelji. Pomagao je roditeljima i polako ulazio u taj posao, zavolio ga i kasnije uz suprugu počeo ga i samostalno raditi.

»Kada su moji roditelji **Franja i Viktorija** kretali s tim poslom, šatori su bili od ceradnog platna i drvene konstrukcije. Na salaš, gdje će biti svadba, donosili su se nekoliko dana ranije, obično utorkom, jer trebalo je vremena da se šator postavi. Nismo tada imali ni kamionski prijevoz već se sve dovozilo traktorima. Nismo imali ni radnike već se radilo na mobu. Uz šatore imali smo i potrebno posuđe za jelo, klupe, stolove, sve za oko 160 osoba. Kuhanjem se nismo bavili, jer to su radile žene koje su na preporuku išle kuhati od svadbe do svadbe«, priča o počecima ovog obiteljskog posla Stipan i dodaje da su se iznajmljivanjem šatora njegovi roditelji bavili zajedno s kumovima, a to im je bio dodatni posao koji su radili poslijepodne.

Šatori su na salašima gdje su proslave ostajali do ponedjeljka ili utorka (ako su bili pođani), a onda se su se demontirali, odvozili i pripremali za novu proslavu.

»Bilo je manje posla nego danas, radilo se opuštenije, ali bilo je isplativo. Uglavnom smo radili po okolnim somborskim salašima ili u Kljajićevu, Gakovu, Stanišiću...

Bila su u Somboru tada još dva iznajmljivača šatora«, kaže Stipan.

Tako je, pomažući roditeljima, Stipan i sam zavolio taj posao i 1981. godine kupio je svoj prvi šator. Kupiti šator i osamostaliti se pomogao mu je dida **Stipan**.

»Poslije ženidbe 1982. godine uz mene se u posao uključila i supruga **Ana**. Tako je i danas: radimo zajedno. Naravno, dopunjavali smo se s roditeljima. Ako je trebalo osigurati šator i posuđe za 100 ljudi, to sam imao ja; ako je trebalo za 260, imali smo zajedno. Tada sam već počeo raditi i seoska proštenja i kirbaje«, kaže Petreš.

Prvi šator koji je kupio 1981. godine bio je od drvene konstrukcije, a za njegovo sklapanje trebala su četiri sata. S tim šatorom radio je godinu dana, a onda je sa suprugom, uz pomoć roditelja, kupio šator od metalne konstrukcije, ali koji je i dalje imao ceradno platno. Stolovi i klupe bili su drveni, ali se vodilo računa o posuđu i stolnjacima. Stolnjaci su bili damasni, uvijek besprekorno čisti, izglačani.

Narednih godina Stipan i supruga Ana širili su posao i što se tiče kapaciteta i mijenjali šatore i posuđe. Sa 100, širili su kapacite na 200, 300, 400 osoba. Tako je bilo do sredine 90-ih godina, kada su zbog okolnosti o kojima Stipan ne želi govoriti, 1996. godine praktički krenuli ispočetka.

»Do tada smo imali sive šatore od običnog ceradnog, lanenog ili kudjeljnog platna. Tada smo prešli na metalne šatore s plastičnim platnom, a 2000. godine krenuo sam s bijelim šatorima. Oni se mnogo lakše montiraju i takav šator kapaciteta za 100 ljudi tri čovjeka mogu montirati za sat. Prevozi se kamiončićem, nema više moba, potrebe za angažiranjem većeg broja radnika. Unutra je led rasvjeta, posuđe od akropala od plitkih, dubokih i desertnih tanjura, pribor za jelo, činije, čaše, damasni stolnjaci. Takvi šatori kupuju se u Njemačkoj i ja sada imam šatore i svu prateću opremu za 2.000 osoba. To je kapacitet koji imamo supruga i ja i brat **Antun**, koji je nakon smrti roditelja 1992. godine preuzeo njihov posao. Uz to, imam i pagode, šatore manjeg kapaciteta za prijeme i manje proslave, kao i velike hladnjače«, kaže Stipan.

Posao preuzet od roditelja želi ostaviti sinovima

Kada je kretao s ovim poslom, šatori su se tražili za svadbe i seoske proslave. Danas su to velike manifesta-

cije na kojima bude po nekoliko stotina ljudi. Traže se šatori i za svadbe, ali više ne za samu svadbu već za dočec gostiju ili proslave koje se priređuju dan nakon svadbe.

»Uglavnom radimo širu okolinu Sombora, ali ima nas do Beograda. Međutim, što je dalje odredište troškovi su veći zbog samog prijevoza. Ima manifestacije koje stalno pratimo kao što su *Somborski kotlić*, proslave u Ru-

skom Krsturu, *Mikini dani* u Beregu, *Dida Hornjakov salaš*, Festival vina u Somboru, promocije koje proizvođači sjemena organiziraju za poljoprivrednike... Nakon svakog iznajmljivanja sve se pere, šatori se suše i pripremaju za naredni događaj. Ima konkurencije, kako da ne. Trudim se da budemo konkurentni cijenom, ali da imamo i zarade i na cijenu iznajmljivanja dodaju se troškovi prijevoza ili kamionskog prijevoza ukoliko vozimo više pa se mora angažirati i veći kamion. Bude da se na našem terenu pojave neki koji nude niže cijene, ali obično odrade jedan posao i više ih ne zovu«, kaže Petreš, koji se uz brata Antuna jedini u Somboru bavi poslom iznajmljivanja šatora.

Sezona posla završava se početkom studenog, a vrijeme do nove sezone Petreš koristi da uradi sitne popravke, obnovi dio šatora.

Iako su 40 godina samostalno u ovom poslu, i Stipan i supruga Ana radili su i druge poslove. Stipan je i danas uposlen u somborskom kazalištu. Kako kaže, na dva posla: na dizajnu svjetla i na poziciji tehničkog direktora, a supruga Ana do mirovine radila je u ljekarni.

»Posao radim uz rad u kazalištu, ali je firma registrirana. Uvijek sam se trudio da uredno platim sve obveze, da budem korektan prema mušterijama, prijateljima koji su mi pomagali. Vodimo računa da šatori uvijek budu čisti, čitavi, a posuđe uredno, čisti i

izglačani stolnjaci. Sve to košta, ali držimo do kvalitete«, pojašnjava Stipan svoju poslovnu politiku.

Dok su bili studenti, u posao za koji su bili plaćeni bili su uključeni i sinovi **Josip** i **Ivan**. Naučili su sve o tom poslu, ali su danas obiteljski ljudi, profesionalno angažirani na drugim stranama. Stipan se nada da će, kada on ode u mirovinu, posao ipak preuzeti Josip i Ivan, koji bi bili treća generacija Petreša u poslu iznajmljivanja šatora.

»Posao je razrađen i nadam se da će ga nastaviti. Uz dobru organizaciju mislim da bi to mogli raditi«, kaže Stipan na kraju razgovora.

Njemu je želja što više vremena provesti s unucima.

Z. V.

Rumski tamburaši u Požegi

POŽEGA – Veliki tamburaški orkestar HKPD-a *Mati-ja Gubec* iz Rume gostovao je u Požegi (Hrvatska) gdje je, u povodu 25. obljetnice postojanja tamošnjeg Ličkog zavičajnog društva *Vila Velebita*, 17. rujna održao cjelovečernji koncert u dvorani Gradskog kazališta. Rumljani su se predstavili svojim prepoznatljivim repertoarom u kojem su bila zastupljena kako djela klasične glazbe prilagođena tamburaškim orkestrima i instrumentalne kompozicije pisane posebno za tamburaške orkestre tako i djela evergreen i tamburaške glazbe kojima se predstavilo i četvero vokalnih solista (**Marija Ratančić, Katarina Atanacković, Dragutin Škrobot i Darko Matešić**).

Predsjednik Društva *Vila Velebita* **Josip Fajdić** zahvalio je gostima na izuzetnom nastupu, pohvalio njihov rad te posebno istaknuo činjenicu da rumsko Društvo iduće godine slavi 120. obljetnicu neprekidnog rada. Ujedno je najavio i uzvratni posjet te udruge Rumljanima.

N. J.

Likovna kolonija u čast Dalmati

KUPUSINA – HKD *Vladimir Nazor* iz Stanišića organizira 14. saziv međunarodne likovne kolonije *Ivan Gundić Ćiso Dalmata* koji će biti održan u subotu, 24. rujna, s početkom u 9 sati, u Lovačkom domu u Kupusini.

Festival bunjevački pisama u Subotici

SUBOTICA – Festival bunjevački pisama, 22. po redu, bit će održan u nedjelju, 25. rujna, u Sportskoj dvorani Tehničke škole *Ivan Sarić* u Subotici, s početkom u 19

sati. Izvođače će pratiti Festivalski tamburaški orkestar Hrvatske glazbene udruge *Festival bunjevački pisama*, koja je i organizator ove manifestacije. Ulaznice po cijeni od 250 dinara mogu se kupiti u pretprodaji pozivom na broj telefona 063/8087-836, kao i na dan Festivala na ulazu u dvoranu.

Nezadovoljstvo petrovaradinskih Hrvata, doprinosi za Hrvatski dom u Rumi

17. rujna 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da se na svim sjednicama sviju organizacija Hrvatske seljačke stranke u istočnom Srijemu i ostatku Hrvatske raspravljaju nepravde koje novosadske vlasti čine Hrvatima u Petrovaradinu. Petrovaradin je, naime, 1929. pripojen Novom Sadu.

Nakon sporazuma Cvetković-Maček 26. kolovoza 1939. Hrvati Majurci ponadali su se promjenama. Međutim, list konstatira: »Nisu koristile predstave, koje je potpisalo 1000 glasača Petrovaradina, nisu koristile deputacije koje su obilazile Beograd. Istina obećavalo se s raznih strana, da se to pitanje riješi, a i sam ministar unutrašnjih poslova tvrdo nam je obećavao udovoljenje! Medjutim sve je ostalo kako je bilo!«.

Na sjednici Gradskog vijeća Novog Sada 26. VIII. 1940. doneseno je rješenje da se zemlja koja pripada bivšoj petrovaradinskoj općini prenese na Novi Sad. Petrovaradin je imao 5.000 jutara oranica i šuma na tzv. Ratnom otoku. Jedan dio (3.000 jutara) izdavan je pod zakup Majurcima, a drugi dio (2.000 jutara) Majurci su slobodno uživali: svaka kuća, naime, imala je pravo na jednu livadu od oko jutro i pol.

18. rujna 1932. – *Obzor* piše da Hrvatsko pjevačko društvo *Neven* 18. rujna u gostionici *Frankopan* u Petrovaradinu priređuje koncert s plesom, uz sudjelovanje vojne glazbe. Na programu su: **Offenbach, Špoljar, Žganec, Mokranjac, Kuhla, Dugan ml. i Vilhar.** Hrvatska pjevačka društva iz Baranje, Bačke, Banata i Srijema obećala su da će sudjelovati na koncertu.

19. rujna 1918. – Zagrebačke *Novine* donose dopis iz Srijemskih Karlovaca: »Ovih dana izvjesio je u hodniku kolodvora g. šef oglas u potpunom mađarskom originalu ili bolje prijepis o globi na željeznici onih, koji voznih karti ne bi imali. Postoji li novi zakon, po kojem se na željeznicama u Hrvatskoj oglašuje samo u mađarskom jeziku. Ili možda je taj oglas u mađarskom jeziku samo zato, da ga hrvatski i srpski narod ne razumije, a Mađžar, da ga može tim što bolje globiti?«.

20. rujna 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je prilikom proslave crkvenog goda u Rumi 14. rujna odigran igrokaz *Lipa Bunjevka* iz narodnog života bunjevačkih Hrvata. List piše: »Komad je ostavio najljepši dojam na prisutnu brojnu publiku. Izvrsnom glumom istakle su se osobito **Mara Salaj** u ulozi Agine kćerke, **K. Tupec** u ulozi Estere i **A. Hoffman** u ulozi Vece (suvačara). Dobri su bili još **M. Petović** i **F. Gečić**, a i ostali su se isticali

dobrom glumom. Dilemtanti su poslije odigranog komada burno pozdravljeni od publike«.

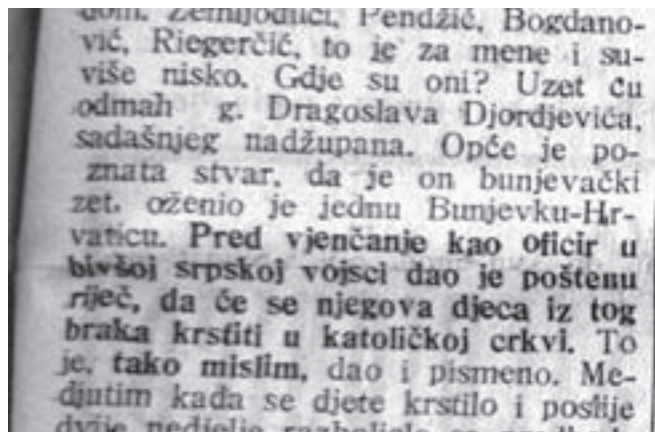
21. rujna 1939. – *Hrvatski dnevnik* piše da je Bački nogometni podsavez (Subotica) izvijestio Hrvatski nogo-

metni savez da je primio u svoje članstvo Sportski klub *Bunjevac* (Subotica).

22. rujna 1906. – *Fruškogorac* piše da se u Rumi obrazovao odbor koji sakuplja doprinose za podizanje Hrvatskog doma u Rumi. »To će biti stjecište i ognjište Hrvata i svih njihovih iskrenih prijatelja«.

23. rujna 1926. – *Neven* donosi reagiranje političara **Josipa Vukovića Đide** koji kritizira subotičkog nadžupana **Dragoslava Đorđevića**: »Opće je poznata stvar, da je on bunjevački zet, oženio je jednu Bunjevku-Hrvaticu. Pred vjenčanje kao oficir u bivšoj srpskoj vojsci dao je poštenu riječ, da će se njegova djeca iz tog braka krstiti u katoličkoj crkvi. (...) Medjutim kada se dijete krstilo i poslije dvije nedjelje razboljelo sa predhodnom velikodušnom dozvolom g. Blaška Rajića, da ne umre nekršteno krstila je tetka kod kuće«.

Jubilarni 20. susret pučkih pjesnika *Lira naiva*

Život je pisma

*Za jubilarni susret organizatori su objavili i knjigu
Život je pisma – Antologija hrvatskoga pučkog
pjesništva u Srbiji Lira naiva 2003. – 2022.*

Jubilarni, 20. susret hrvatskih pučkih pjesnika *Lira naiva* održan je 17. rujna u Subotici, u HKC-u *Bunjevačko kolo*, a pod geslom *Život je pisma*. Organizatori ove manifestacije su Hrvatska čitaonica i Bunjevačko-šokačka knjižnica *Ivan Kujundžić* pri Katoličkom društvu *Ivan Antunović* iz Subotice.

Za jubilarni susret organizatori su pripremili knjige: knjigu izabranih stihova *Prepoznavanje – Lira naiva 2022.* i *Život je pisma – Antologija hrvatskoga pučkog pjesništva u Srbiji Lira naiva 2003. – 2022.* koje su predstavljene na susretu. Pučki pjesnici iz Srbije i Hrvatske okupili su se tijekom dana, družili se i upoznavali, a nastupili skupa navečer na Velikoj pjesničkoj večeri u dvorani Centra. Tijekom večeri 40-ak pučkih pjesnika čitalo je svoje stihove.

Tradicija na koju smo ponosni

Inicijatorica i voditeljica susreta *Lira naiva* te menadžerica kulturnih aktivnosti Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata **Katarina Čeliković** podsjetila je kako je prvi susret pučkih pjesnika održan prije dvadeset godina upravo u prostoru HKC-a *Bunjevačko kolo*. Tada se okupilo 15 pjesnika, koji su ostavili trajne tragove u riječima i ričima, onako kako su to naučili od svojih *majki, didova, predšasnika*.

»Čuvati našu riječ, to je zadatak onih koji su dio hrvatskog naroda u Srbiji. Rekla sam našim pjesnicima kako smo pred popisom pučanstva i da moramo znati tko smo i što smo. I ovih dana izražavamo ponos što jesmo Hrvati

i Hrvati i što govorimo hrvatski jezik i kada govorimo bunjevačkom ili šokačkom ikavicom ili govorom u Srijemu«, rekla je Čeliković.

Pozdrave nazočnima uputili su i predsjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća **Jasna Vojnić** i konzul savjetnik Generalnog konzulata Hrvatske u Subotici **Zdravko Vincelj**, nakon čega je predsjednica Hrvatske čitaonice **Bernadica Ivanković** naglasila kako ta udruga ove godine obilježava jubilej, 20. godina postojanja i rada.

»Više smo nego punoljetni, što je velika čast, radost, ali i obveza. Danas nas je cijeli dan ispunjavao susret s našim prijateljima pjesnicima s kojima smo lijepo započeli proslavu našeg jubileja. Danas obilježavamo i 20 godina susreta pučkih pjesnika *Lira naiva*, koji okuplja ne samo pjesnike iz Vojvodine nego i iz Hrvatske. Iznjedrili smo do sada 20 knjiga poezije i evo, jednu prekrasnu antologiju. *Lira naiva* nastala je s ciljem da okupi i omogući da pjesnici stvaraju na svom materinskom, hrvatskom jeziku kako bi se na taj način očuvao vlasiti govor i identitet«, rekla je Bernadica Ivanković.

Ona se zahvalila profesorici književnosti **Klari Dulić Ševčić**, koja je obavila izbor pjesama i napisala pogovor knjizi *Prepoznavanje – Lira naiva 2022.*, Katarini Čeliković koja je uredila obje knjige, **Tomislavu Žigmanovu** koji je recenzent antologije *Život je pisma* i **Ervinu Čelikoviću** koji je za 21 knjigu s ovih susreta uradio prijelom teksta i tehnički ih pripremio za tisak. Zahvalila se također i Katoličkom društvu *Ivan Antunović* s kojim se već 20 godina održavaju susreti *Lira naiva*.

Nazočne je pozdravio i vlč. **Josip Štefković**, predsjednik KD-a *Ivan Antunović*:

»Lijepo je što imamo *Liru naivu*. I nadam se da će se iz godine u godinu naći i novih i mlađih pjesnika koji će nam se pridružiti i ovu lijepu tradiciju i pjesničkog stvaranja, ali i prijateljevanja nastaviti i čuvati.«

Plakete za pjesnike

Plakete za svih 20 godina sudjelovanja na susretima *Lira naiva* i objavljivanja pjesama u svakoj zbirci dobili su **Josip Dumendžić Meštar**, **Antun Kovač** i **Katarina Firanj**. Nakon što su pročitali svoje pjesme, obratili su se publici.

Katarina Firanj, Antun Kovač i Josip Dumendžić Meštar

»Moj cilj je sačuvati šokačku, hrvatsku ikavicu i ostavljati pismene tragove za generacije koje će doći. Mi smo već u trećoj dobi, ali sam siguran da će ovaj feral (fener) pratiti mnogi koji su još mladi. Mnogo mi znači ova manifestacija, ne propuštam već 20 godina poslati svoje uratke«, rekao je Dumendžić.

»Nisam Amerikanac u Parizu nego Monoštorac u Somboru. Imam običaj tako se predstaviti. Drago mi je zbog ovih 20 godina susretanja pučkih pjesnika na manifestaciji *Lira naiva* i zbog traga koje su te manifestacije ostavile. Nastavljamo«, rekao je Kovač.

»Svake godine s radošću čekam naše susrete, koji su uvijek u nekom drugom mjestu. Probude oni i sjetu, ali i nadu novome listu na 20 godina starome stablu. Na listove papira stavljamo svoje sriće i tuge, viru i nadu. Doći će i novo vrijeme i nova slova na našem stablu *Lire naive*, pivat će se nove pisme. A knjige će živiti i poslije svih nas i kada požute listovi knjiga, jer listovi u knjigama su besmrtni i ne žive od proljeća do jeseni«, rekla je Firanj.

Nove knjige

Klara Dulić Ševčić predstavila je knjigu *Prepoznavanje – Lira naiva 2022*.

»U razgovoru s našim pjesnicima i danas tijekom dana i večeras na pjesničkoj večeri ono što svi možemo čuti i

osjetiti jeste jedno veliko zajedništvo i svi se ovdje po nečemu međusobno poznamo i prepoznamo. Ono što nas najviše veže jeste upravo taj naš materinski jezik i naš govor, bila to bunjevačka ikavica ili šokačka. Kao izbornica pjesama za ovu knjigu pripao mi je težak zadatak izabrati pjesme od pristiglih. Bogatstvo našeg hrvatskog jezika je nešto što svi trebamo čuvati i njegovati, kako u pjesmama tako i u svakodnevnom govoru«, rekla je ona.

U antologiji *Život je pisma* sakupljeno je oko 2.000 pjesama koje su pristigle tijekom 20 godina manifestacije.

»Jedan od kriterija za antologiju bio je da je pjesnik minimum tri puta bio na ovom susretu. U antologiji je predstavljeno 103 pjesnikinja i pjesnika kroz 350 pjesma, obilježenih hrvatskim jezikom, dijalektalnim izričajem u bunjevačkoj, šokačkoj i dalmatinskoj ikavici, zavičajnom tematikom, bogatom leksikom, ljubavlju prema vlastitom kulturnom i duhovnom naslijeđu«, rekla je Katarina Čeliković.

O antologiji je govorio i recenzent, književnik Tomislav Žigmanov.

»Život je pisma, život je najveća enigma, koja se teško može imenovati. Korijen pjesama jesu riječi, jer su one sastavnice koje čine život živih, a u početku je bila riječ. To moramo uvijek prizivati svijesti zato što riječ ima duboku i veliku vrijednost u sebi, stoga pretpostavlja brigu, oprez i svečanost kada se njome služimo. Istina, ona može biti i sredstvo brbljanja i njome se može govoriti i ono što nije lijepo, ali oni koji sebe hoće smatrati pjesnicima trebaju ustrajavati da se riječima služe dostojno riječi. Davnih godina, u drugoj polovici 18. stoljeća svoje epske pjesme pisali su **Emerik Pavić** i **Grgur Peštalčić** na štokavskome ikavskom dijalektu hrvatskoga jezika, podržavajući tada aktualno pjesništvo **Andrije Kačića Miošića**. To je bio začetak pjesništva na narodnom jeziku. I vi ste dio toga u toj niski *zrnjadi*. Budite smjeli i u čitanju drugih, u širenju znanja služenja riječima, odvažni da u tome napredujete, a kada budete smatrali da je ono namršeno na papiru dobro, ponudite i drugima«, rekao je Žigmanov.

U glazbenom dijelu programa sudjelovali su **Marija Kovač** i **Filip Čeliković** koji su izveli uglazbljene pjesme **Mirjane Jaramazović**, kao i pučki pjesnik i kantautor **Denis Kovač**.

Zvonko Sarić

O predstavi *Velika tvornica riječi* Kazališta Mala scena iz Zagreba

»Tvornica« umjetničke raskoši

Natjecateljski program 29. Međunarodnog festivala kazališta za djecu u Subotici, koji se završava danas (23. rujna) otvorila je predstava *Velika tvornica riječi* u izvedbi Kazališta Mala scena iz Zagreba. *Velika tvornica riječi* je na festivalu Mali Marulić, najznačajnijem festivalu dramskog stvaralaštva za djecu u Hrvatskoj, ponijela titulu najbolje predstave u cjelini za 2021. godinu.

Tema ljubavi i prijateljstva

Komad je dramatisirao **Bruno Margetić** motivski se oslanjajući na istoimenu, svjetski popularnu slikovnicu francuske autorice **Agnes de Lestrade**. Osnovna tema književnog predloška je status riječi u našem potrošačkom društvu, te vjera u pobjedu istinskih vrijednosti. Priča dramskog djela Bruna Margetića pokreće se, ali ne okreće, oko moći riječi koja je tako čudesno sugestivno, aktualno, jednostavno i jasno ostvarena slikovnicom. U fokusu dramatisacije *Velike tvornice riječi* bila je tema ljubavi i prijateljstva, koja je izvedena vješto i toplo s brojnim, pa tako i tipičnim elementima radnje.

Dramski tekst je napisan u stihu kombinirajući s pravom mjerom generacijske blizine i sofisticirane primjerenosti svakodnevno s poetskim, posebice u odušcima uslijed intenzivne empatije. Ostaje žal zbog neprepoznatog i neiskorištenog potencijala izvorne priče kojim su, upravo, osvojena srca tolikih čitatelja. Štoviše, raskoš riječi predstave u suprotnosti je s polaznom točkom priče da se riječi u zemlji *Velike tvornice riječi* kupuju, da su skupe, te da ljudi gotovo uopće ne govore.

Neuobičajeni psihološki koncept

Ovaj kazališni projekt *Male scene* iz Zagreba izvrstan je iz više razloga. Posebnu zanimljivost daje mu smjeli i neuobičajeni psihološki koncept. Naime, *Velika tvornica riječi* sastoji se od tri dramska teksta kao tri zasebne predstave. Publika može *obuti cipele* troje glavnih junaka: djevojčice Silve, dječaka Fileasa i Oskara, te vidjeti kako iste događaje doživljavaju i tumače na različite načine. Subotička publika imala je prigodu vidjeti Oskarovu priču, te nam ostaje vjerovati kako su i druge dvije priče jednako tanano i osjećajno izvedene. Drugi važni aspekt je spoj različitih grana izvedbenih umjetnosti: lutkarstva, glume i glazbe, koji organskim redateljskim sklopom **Morane Dolenc** (koja s **Dragom Dolencom** potpisuje scenografiju i lutke) podiže kvalitetu predstave na zavidnu ljestvicu.

Melodičnost riječi i napetost razvoja radnje podcrtana je izvanrednom autorskom glazbom **Borne Ercega** (za klavir je bila **Ana Dadić**) koja je uz fantastičnu glumačku i vokalnu izvedbu operne pjevačice **Buge Marije Šimić** (kao naratorica) sve vrijeme plijenila i držala pozornost. To nas dovodi trećoj značajki izvrsnosti, a to su mladi i talentirani umjetnici (uz Šimić je glumac **Nikola Radoš** kao Oskar) čija nesebičnost, profesionalnost i elan mogu uobličiti, čini se, sve svjetove.

Predstava *Velika tvornica riječi* atraktivan je i inspirativan dašak mjuzikla sa svjetskih pozornica velikih produkcijskih kuća ili s velikih ekrana **Disneyevih** crtača. Tim više čestitke četi doista maloj na hrabrosti i izvanrednim rezultatima!

Nevena Mlinko / Foto: Damir Vujković

IX. likovna kolonija HKD-a Šid

Tridesetak slika na dar udruzi

HKD Šid iz Šida, u suradnji s HLU-om *Croart* iz Subotice, organiziralo je od 17. do 19. rujna IX. saziv svoje likovne kolonije. Kolonija je održana u Šidu i Sotu, a nastalo je tridesetak slika u različitim tehnikama i s raznim motivima i temama. Sudjelovalo je 20 slikara iz Srbije (Subotice, Srijemske Mitrovice, Šapca, Novog Sada, Šida) i Hrvatske (Iloka, Tovarnika i Belišća).

»Zbog same činjenice da je Šid poznat po slikaru **Savi Šumanoviću**, njegovoj spomen kući i galeriji, te slikaru naive **Iliji Bašičeviću Bosilju**, želja nam je bila pridoni-

Hrvate izvan Republike Hrvatske, koji su nam također financijski pomagali. Također, u likovne kolonije nastojimo uključiti i djecu koja pokazuju sklonost za likovni rad«, kaže predsjednik Organizacijskog odbora kolonije **Josip Pavlović**.

Suradnja udruga iz Šida i Subotice na realizaciji ove kolonije traje već devet godina.

»Sva umjetnička djela koja su nastala na prethodnih devet susreta svjedočit će o uspješnoj suradnji dvije hrvatske udruge, zajedničkom radu na promicanju kulturne baštine Hrvata u Vojvodini. Mi te susrete svake godine obogaćujemo kroz kvalitetu sudionika i nastalih djela«, kaže predsjednik HLU-a *Croart* **Josip Horvat**.

Likovne stvaraocce posjetio je grkokatolički župnik u Šidu **Mihajlo Režak**, a u telefonskom razgovoru dobrodošlicu im je poželio župnik domaćin **Nikica Bošnjaković**, koji je bio odsutan zbog obaveza u Hrvatskoj.

Inače, tijekom proteklih godina od kada se kolonija održava (osim u posljednje dvije godine zbog pandemije koronavirusa), u Šidu je boravilo više od 60 slikara iz Srbije i Hrvatske, koji su udruzi ostavili 180 umjetničkih djela. Zahvaljujući sredstvima od prodaje slika, šidska udruga uspjela je izgraditi binu u dvorištu župne kuće te nabaviti određena tehnička sredstva za svoj rad: ozvučenje, kino projektor, fotoaparat.

Svake se godine tiska i katalog o likovnoj koloniji. Katalog s lanjske kolonije, u kojem se nalazi i dio posvećen tragično preminulom članu šidske udruge **Franji Prekpaljaju**, bit će predstavljen 30. listopada u Sotu.

S. D.

jeti tradiciji slikarstva u našoj sredini. I pored financijskih poteškoća, uspijevamo održati kontinuitet kolonije. Pristojna sredstva za održavanje likovne kolonije dobivamo iz općinskog proračuna, a posljednjih godina smo redovno aplicirali na natječaje Središnjeg državnog ureda za

Susret hrvatske katoličke mladeži u Bjelovaru

Krist živi i među mladima

Susret hrvatske katoličke mladeži u Bjelovaru koji je imao geslo »Srca gore« održan je 17. rujna, a okupio je po broju prijavljenih oko 7.000 mladih. Mladi su imali organizirano upoznavanje i molitveni susret, te zajednički ručak u župama Bjelovarsko-križevačke biskupije koje su bile domaćini brojnim gostima. Potom su sa svih strana stigli u Bjelovar, gdje su imali obilazak grada i odmor, te procesiju do stadiona i animirani pretprogram. Vrhunac susreta bilo je euharistijsko slavlje koje je predvodio bjelovarsko-križevački biskup **Vjekoslav Huzjak**, a koncelebranti su bili brojni biskupi, među kojima i apostolski nuncij u Hrvatskoj nadbiskup **Giorgio Lingua**, predsjednik Hrvatske biskupske konferencije nadbiskup **Želimir Puljić**, zagrebački nadbiskup kardinal **Josip Bozanić**, te brojni svećenici. Apostolski nuncij je ovom prigodom pročitao poruku pape **Franje** i između ostaloga poručio mladima: »Ustanite i posvjedočite s radošću da Krist živi«.

Među mladima bilo je i nešto više od 30 mladih iz Subotičke biskupije, a njih je vodio povjerenik za Pastoral mladih Subotičke biskupije vlč. dr. **Marinko Stantić** koji je rekao: »U jednom momentu tijekom slobodnog vremena predsjednik OO vlč. **Zoran Grgić** animirao je mlade na ples i zajedništvo. Nisu bile samo duhovne pjesme nego i svjetovne, a mladima nije ni kiša smetala nego su Bjelovarom vladali radost i zajedništvo«.

Iako su ovakvi susreti mladih obično trajali dva dana, organizatori su preventivno (zbog korone) odlučili da to bude jedan dan, budući da su mladi obično spavali u obiteljskim kućama, što je bila dodatna mogućnost za upoznavanje i druženje, pa i jačanje vjere vidjevši da ima još onih koji razmišljaju kao oni sami. Kiša ih je pratila gotovo cijeli dan, te je dio programa bio izmijenjen, ali mladima kao da to nije smetalo.

»Puna sam dojmova iz Bjelovara. Iako nas je kiša pratila cijeli dan, mi smo se trudili ne gubiti veseo duh. Bilo

mi je lijepo obilaziti štandove, 'sajam duhovnosti', gdje su bili različiti crkveni redovi za koje možda nismo prije čuli. S osmijehom na licu dijelili su nam medaljice, poticajne molitve i knjižice što je i nama uljepšalo dan. Nakon toga išli smo na stadion na sv. misu uz mnoštvo mladih oko nas i s misom smo završili ovogodišnji susret u Bjelovaru. Posebno mi se dopalo zajedništvo i radost koja je vladala među nama. Mislim da tu gorljivost naših srca nitko nije mogao ugasiti, ni umor, a ni kiša. Zbog te radosti, upravo taj moment mi je nezaboravan – moment odlaska na stadion i iščekivanja početka mise«, kazala je **Ivana Vukov**.

Vrlo slično mišljenje ima i **Lucija Horvacki** koja je prvi put sudjelovala na ovakvom susretu.

»Kada sam saznala da će se ove godine održati SHKM u Bjelovaru, privuklo me je jer nikada ranije nisam bila na tako velikom susretu katoličke mladeži. Nisam imala neki jasan cilj odlaska na to hodočašće, samo sam znala da želim ići. Kiša nam je od početka stvarala brigu kako će sve proći, a na kraju nam i uskratila neke stvari. Kada sam stigla u Bjelovar i vidjela bezbroj vedrih i nasmijanih lica časnih sestara, svećenika i mladih, ispod kabanica i kišobrana, shvatila sam da nam ta kiša neće pokvariti susret. Sveta misa mi je zaista bila za pamćenje, stajati na kiši, a ne osjećati ništa osim radosti i zahvale što je toliko nas skupa, to je nešto što se ne zaboravlja. Zaista je cijeli susret bio blagoslov, radujem se sljedećem«, poručila je **Lucija**.

A sljedeći susret će, kako je najavljeno, biti krajem travnja ili početkom svibnja 2024. godine u Gospiću.

Ž. V.

Završetak hodočašća na Bunariću

Hodočasnička godina na Biskupijskom svetištu Gospe od suza završava se 7. listopada misnim slavljem u 16 sati na blagdan Kraljice krunice. Ovim blagdanom se završava organizirani dolazak vjernika, no svetište je otvoreno tijekom cijele godine za osobnu molitvu. Svi oni koji žele organizirano doći mogu to učiniti uz prethodnu najavu i dogovor s rektorom svetišta preč. **Željkom Šipekom.**

HosanaFest u Subotici

Sedamnaesti Festival hrvatskih duhovnih pjesama – *HosanaFest* bit će održan u nedjelju 9. listopada u Dvorani sportova u Subotici, s početkom u 20 sati. Slogan ovogodišnjega festivala je »Budi čudo što čuda čini!«. Cijena ulaznice je 250 dinara/20 kuna, a može se kupiti u preprodaji, kao i na ulasku u dvoranu. Ove godine predstaviti će se 15 novih skladbi, a nastupit će solisti i sastavi iz Srbije, Švicarske, Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

U susret blagdanima

- 24. rujna – Gospa od Otkupljenja
- 26. rujna – Kuzma i Damjan
- 27. rujna – Vinko Pulski
- 29. rujna – Mihael, Gabriel i Rafael, arkanđeli
- 1. listopada – Terezija od Djeteta Isusa
- 2. listopada – Anđeli čuvari
- 4. listopada – Franjo Asiški

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Bog nagrađuje patnju

Ljudski život često je težak, pun križeva i patnje. Čovjek ne razumije zašto se kroz život mora patiti, zašto je pravedniku teže nego onome koji nije pravedan i ne živi prema Božjem zakonu. Takva pitanja ponekad slabe našu vjeru i udaljavaju nas od Boga, ponekad još više patimo, jer ne pronalazimo odgovore. No, utjehu i odgovor nudi Isus u evanđelju. Na primjeru bogataša i Lazara pokazuje da ljudska patnja na ovome svijetu nije ni malo besmislena, samo što joj smisao ne možemo vidjeti za zemaljskoga života (usp. Lk 16,19-31).

Također, Pavao u poslanici Timoteju podsjeća vjernike da se za vjeru i Boga vrijedi žrtvovati, jer koliko god nam se to činilo neshvatljivo u zemaljskoj perspektivi, u vječnosti dolazi nagrada od Boga (usp. 1Tim 6,11-16). Tako nam liturgija dvadeset i šeste nedjelje kroz godinu kroz Božju riječ otkriva smisao patnje na ovome svijetu i pruža utjehu, jer pred Bogom nijedna muka nije besmislena, osobito ako se podnosi radi njega.

Borba za vjeru

Pavao u poslanici poziva Timoteja da teži za pravednošću, pobožnošću, vjerom, ljubavlju, postojanošću, krotkošću. Sve nabrojane kategorije zahtijevaju ulaganje velikoga truda, često borbu protiv svijeta. Ali, to su također kategorije po kojima se Kristovi učenici prepoznaju u svijetu. A Krist od svojih želi da svjedoče u potpunosti, sve što je djelomično za Krista nije dovoljno. Međutim, ljudi ponekad nisu spremni podnijeti žrtvu ako ne vide isplativost još na ovome svijetu. Osobito ako se uspoređuju s onima koji ne drže do vjere, niti do svih onih vrлина na koje Pavao podsjeća, a čini se kako im u ovome životu sve dobro ide, tek onda dolazi do potpunog obeshrabrenja i posustajanja u nastojanju oko bitke za čuvanje kršćanskih vrлина. I Pavao nastojanje oko čuvanja kršćanskih vrлина naziva

bojem vjere, dakle sačuvati vjeru i kršćanske vrednote nije jednostavno. To je borba. Kao i u svakom boju, nekada ide dobro, a nekada se čini kao da ćemo bitku izgubiti. Svijet nas želi pridobiti na svoju stranu, nudi nam moć, dobit, položaj i sl. ako okrenemo Kristu leđa, ako zanemarimo njegov nauk. Iako se puno puta čini da će nam tako biti lakše, Pavao poziva na postojanost u svjedočenju vjere, na postojanost u vršenju Božje volje, jer ćemo se jednoga dana svi susresti s Bogom licem u lice, a tada ćemo jedino biti pitani o svojim djelima za vrijeme ovozemaljskog života. Borba za njegovo kraljevstvo bit će mnogostruko nagrađena, a onome koji je Bogu na zemlji okrenuo leđa i Bog će okrenuti u vječnosti. To nije Božja prijetnja nego upozorenje da svatko tko je imao milost upoznati ga nastoji oko rasta u vjeri i oko toga da opravda ime kršćanin kojim je na krštenju prozvan.

Nagrada za patnje

Isusova prisposoba o bogatašu i Lazaru hrabri sve one koji na ovome svijetu nose teške križeve, pod kojima padaju, a ne znaju zbog čega je baš njih zadesila takva patnja. Odgovore na ljudske patnje može dati samo Bog, ali ono što nam je Isus poručio jest da nijedna patnja na ovome svijetu nije besmislena, svaka svoj smisao pronalazi u vječnosti. Tomislav Ivančić je često znao govoriti da Bog veći križ daje onome koga više ljubi, čemu je potvrda i ova Isusova prisposoba. Također, Sveto Pismo često ističe da Bog ljubi onoga tko pati i pomoći će mu u njegovoj nevolji. Nigdje se ne govori da će pomoć doći za ovoga života; Bog nas je stvorio za vječnost i želi nam pomoći da u vječnosti budemo s njim. Nikada nije nijem ni slijep na naše patnje nego nas kroz ovaj život vodi prema vječnom.

Josip Čuzi, čuvar zaboravljenog zanata

»Upleten« u ribarsku mrežu

»Nekada su se mreže i drugi pribor za izlov i čuvanje ribe pleli od kudjelje. Danas se za to koriste posebni konci različite debljine. Prvio sam mreže od deset pa do pedeset metara, s dubinom i do osam metara«, kaže Josip Čuzi

Uz Monoštor su vezani šuma, voda, riba. A tamo gdje ima vode i ribe ima i ribiča, a njima je za izlazak na vodu potrebna ribarska oprema za hvatanje i čuvanje ribe. Znali su mreže plesti i sami ribiči, a mi smo u Monoštoru pronašli majstora koji to radi i danas i jedan je od posljednjih koji u svojim prstima još uvijek ima taj zanat.

Josip Joca Čuzi po formalnom obrazovanju je metalofarbar, ali je posao za koji se obrazovao radio smo tri godine. Život ga je odnio na neku drugu stranu i okrenuo jednom posve drugačijem poslu. Ali kaže da sada može ponovo birati, opet bi odabrao isti put. I umjesto onoga što je naučio u školi Josipov život odredilo je ono što je naučio van škole, od strina **Marije**, kako su je u selu svi zvali. Uz nju je ispleo prvi čvor na ribarskoj mreži. To radi i poslije 30 godina.

Dječja radoznalost

Sve je počelo kao obična dječja radoznalost. Dvanaestogodišnjem dječaku činilo se zanimljivim baratati iglom i kudjeljnim koncem.

»Trebala su mi dva dana da naučim napraviti taj prvi čvor. Dodavanje i skidanje okaca sam sam naučio«, kaže Josip.

To što je prvi čvor na ribarskoj mreži ispleo uz poduku jedne žene, kaže Josip, nije ništa čudno, jer žene su bile te koje su u slobodno vrijeme pomažući ribarima iz obitelji plele i krpale mreže i ostale ribarske alate.

Dalju poduku Josip je dobio od **Ivana Magulja**, i to zahvaljujući slučajnom susretu na vodi. »Isprobavao sam na Dunavcu svoj prvi brozgovac (čerenac). Tu se zatekao jedan već iskusni pletač mreža Ivan Magulj koji me je pitao odakle mi brozgovac. Kada je čuo da sam ga sam opleo i da još uvijek učim, ponudio se da me podučava. Naravno, nije me trebalo dva puta pitati«, priča Josip.

Sljedeće što je opleo bile su jednostavnije stvari iz ribarskog alata, a to su meredov i čuvarka. S petnaest godina već je toliko usavršio vještinu pletenja pa je počeo plesti i različite mreže (met, samolovka, setka, alov...) i drugi ribarski pribor kao što su vrške, pendalov. I danas ističe vještinu i znanje majstora Ivana, koji je to znao prenijeti i

drugima, a Josip je upijao sve što mu je majstor Ivan pokazao. Prvo što se mora naučiti jest pravljenje čvora. To je osnov, od toga se kreće. Zatim se uči ravno pletenje, pa platenje u krug, oduzimanje, dodavanje. Kaže Josip da je to lijep zanat i nije ga teško naučiti, a preduvjet je volja. Uz konac, osnovni alat su igle i pločice pravokutnog oblika, ali različitih dimenzija. To su zapravo kalupi koji omogućuju da svako okce na mreži bude iste veličine.

Vrška za soma stokilaša

Bio je tada jedan od rijetkih, kaže ako ne i jedini, koji je pleo mreže u zatvorenom prostoru, a ne na dvorištu kako se to obično radilo. Kako bi bio siguran u kvalitetu onoga što napravi, prvo je radio za sebe, a tek kada bi usavršio rad pravio je za prodaju. Iako ribarske mreže i drugi pribor pravi tri desetljeća, nikada to nije registrirao kao posao pa je to ostao njegov hobi koji mu je donosio i neku zaradu. Od toga živi i danas. I poslovi koje je radio bili su vezani uz vodu i robu, pa je radio kao pomoćnik profesionalnog ribara.

»Nekada su se mreže i drugi pribor za izlov i čuvanje ribe pleli od kudjelje. Danas se za to koriste posebni konci različite debljine. Pravio sam mreže od deset pa do pedeset metara, s dubinom i do osam metara. Kakve će

mreže biti, ovisi od terena na kojima se koriste. Sada se kod pletenja mreža kao dodaci koji olakšavaju poslove ribarima koriste olovna užad i drugi dodatci u ovisnosti od vrsta i namjene alata. Imao sam narudžbu za meredov čiji je dubina bila 70, a širina 80 centimetara. Takav meredov koristi se u ribnjacima, a u njega stane 20-30 kilograma ribe. Pravio sam i vrške u koje se kao od šale mogao uhvatiti som od 100 kilograma, a to znači da je vrška bila tolika da je čovjek komotno mogao uspravno stajati u njoj«, priča monoštorski stručnjak za ribarske mreže.

Stalni kontakt s mrežama i drugim ribarskim alatom potaknuo ga je da nauči i prepariranje ribe.

Ribiči najviše traže prepariranje svojih ulova, napose ako su u pitanju kapitalni primjerci štuke, smuđa ili soma.

»Preparirao sam glavu soma koji je bio težak 21 kilogram što je ujedno i najveći primjerak koji sam radio. Dodao bih tu i prepariranje glave štuke od 14 kilograma«, kaže Josip.

Danas je posla vezanog za mreže koje se koriste za lov ribe osjetno manje i jedino se traže pleteni meredovi i čuvarke, te minijatura ribarskih pribora koji mogu služiti kao ukras. Ali se zato pojavilo novo tržište, pa Josip plete i odbojkaške i košarkaške mreže, ležaljke ili najbolje rečeno: sve što se naruči.

Ž. Š.

Džavić-Škrbić

Zahvaljujući okolnosti da su franjevci vodili kako-tako urednu evidenciju o krštenima, vjenčanim i umrlima, može se pratiti i podrijetlo subotičkog slikara **Martina Džavića** (1900.-1957.).

Rođen je 12. XII. 1900. kao sin **Antuna Džavića** i **Marije Štefković**. Najstariji poznati Martinov predak jest njegov šukundjed **Petar**, koji je 28. XI. 1780. oženio **Stanu Malmović** (negdje **Slezak**). Njegov sin **Đuro** rođen je negdje na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće, a 26. XI. 1823. je oženio **Anu Antunović**. Ova mu je rodila sina **Pavla**, koji je 20. XI. 1850. oženio **Mariju**, kćerku **Josipa Tumbasa** i **Jelisavete Štefković**. Iz tog braka rođen je Martinov otac Antun, koji je 3. I. 1895., u četrdesetoj godini, vjenčao Mariju Štefković. Džavići su imali »alijas«: **Škrbić**, **Škrbin**, **Škrblja** (**Skerbich**, **Skrbich**, **Skrbin**, **Sekerbin**, **Skrblya**, **Skerpich**, **Skerbich**). Spominju se u općinskim poslovima povlaštenog kraljevsko-komorskog trgovišta. Međutim, Martinov ogranak je do konca 19. stoljeća osiromašio. Otac Antun spominje se kao nadničar.

Subotički Michelangelo

Džavić se u *Leksikonu podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca* (članak **Olge Kovačev-Ninkov**) navodi kao jedan od prvih akademskih slikara u Subotici. Osnovnu naobrazbu stekao je u rodnom gradu. Nakon toga izučavao je soboslikarski obrt. Jedno vrijeme radio je kao soboslikar. Imao je radnju koja je pružala usluge restauracije crkava i umjetničko oslikavanje soba. Oslikao je više kapela. Međutim, postao je primjetniji nakon oslikavanja željezničke stanice (1924.). To mu je možda najviše pomoglo da dobije stipendiju od grada Subotice za profesionalno usavršavanje. Dvije godine je učio slikarstvo u Beogradu, a zatim još dvije u Beču. Već koncem 1920-ih stekao je glas formiranog slikara. Izlagao je radove na Izložbi bunjevačkih slikara u vestibulu Gradske kuće studenoga 1927. Subotički kolekcionar **Jovan Milekić**, utemeljitelj Bačkog muzeja, otkupio je nekoliko njegovih radova izloženih na ovoj izložbi. Lokalni subotički list *Naplo* prozvao je Džavića subotičkim Michelangelom (pred Božić 1931.). U listopadu 1932. izlagao je na Izložbi bačkih umjetnika, koju je organizirao Milekić u Grdskoj kući. U istom prostoru je priredio samostalnu izložbu, koja je bila otvorena od 3. do 17. IX. 1933.

Opus

Džavićeve slike mogu se danas naći u Gradskom muzeju i Zavičajnoj galeriji dr. Vinka Perčića. Kao slikar, Džavić je uglavnom »bilježio« lokalne motive, a kao so-

boslikar najbolje je ostao upamćen po dekoracijama u crkvama. Od njegovih radova, koji su inspirirani životom ruralnog stanovništva Subotice (Hrvata), izdvajaju se po svojoj vrijednosti: *Salaš s đermom I-II*, *Dove*, *Kraljice* i *Bunjevačko kolo*. Naročito je postala popularna *Kraljica*, koja je najviše reproducirana i često viđena u domovima obitelji koje »drže do tradicije«. Džavić se okušao i kao portretist. Utjecaj folklor se može čak uočiti na njegovim ikonografskim (crkvenim) radovima. Najbolji je primjer, po Olgi Kovačev-Ninkov, strop katoličke crkve u Žedniku (1936.). »Geometrijski dekorirani okviri pokazuju nezaboravljenu vještinu njegova prvotnoga soboslikarskoga obrta«, zamjećuje Kovačev-Ninkov.

Reduše

Slika je snimljena 17. novembra 1967. u svatova **Jele Miloš Tađanove** i **Ive Šegrt Ćutinoga** iz Sonte. Skupile se reduše za »mladin ručak«, pa se onda i naslikovale za spomen na veselje.

Običaj je bio da na dan vinčanja mlada daje ručak, a đuvegija večeru. Obično je svatova bilo blizu dvi stotine, digod i više, samo tamo di je bilo manje rodbine, a to je bilo jako ritko, oko stotinu. Reduše su rodovi, dobri, poznati, komšije i svi koji su tili pomagat u sprimanju za svatove. Oni su tu da sprimu astale i stolce, poredu tanjure, vilice, noževe, čaše i papirne maramice za otisat se. Reduše čistu zelenje, rižu kupus za salaticu, donašu vode, sortiru meso, pristavljaju ručak zajedno sa glavnom redušom. Muški redu pića. Posli sve reduše i muške i žencke posluživu redom ranu kako jim pokaže i odredi glavna reduša koja je obično bila žena i' sela platita zotaj posov.

Kad prid podne stignu svatovi i svi sidnu za astale već kaki je red, najpri bukljaš nosi prvu zdilu supe prid đuvegiju, deverušu i devera, kuma i kumu (mlada je zoto vrime doma i tamo i ruča od svatovckoga ručka), a za njim se redu reduše (žencke i muški) sa zdilama i meću jedna za drugom na astale. Sva ostala jila koja slidu istim tim redom se posluživu.

Sve reduše moru imat friško oprane i opeglane bile pregače. Maranke jim moru bit lipo i čvrsto povezane da se ne potrefi kaka vlas kike u svatovckomu jilu. Umiti lica, čisti ruku, nasmijane i spremne za šalu. Take su se reduše tražile.

Naslikovane su u bircuzu što se zvo *Volfov* bircuz. Postoj je na čošu di se ukršća Treći sokak (J. J. Zmaja) i Glavni sokak (posli Drugoga sveckoga rata Ul. Maršala Tita, a od devedesti godina XX. vika, Ul. V. Karađića). Na misto *Volfovoga* bircuza, šustera i šnajdera sad je tu zgrada na dva sprata sa dućanom *Gomex* i Omladinskim kulturnim centrom.

Na slike se vidi da je sala okitita sa plantikama i cvitom od krep papira, pometena, prolutirana i spremna za mladin ručak i za đuvegijinu večeru tj. za svatove.

Za svatove se spirala rana oko misec dana prid svatove. Najpri tri nedilje unaprid su se misili rizanci (tanki ko »kika«), jel valjušćići. Zavisilo je o toga kaku će živincku supu dat mlada, a kaku đuvegija. Ako je za podne isplanirano da supa bude »zajedno«, tj. od sitno isickana svakaka živincka mesa i to od starije živine, onda su se misili valjušćići. Oni su se za ručak skuvali zajedno sa mesom i zelenjom.

U tomu slučaju, kvečeri đuvegijina supa je bila procidita od zelenja i mesa. U nju su se zakuvali fini, tanki rizanci, što tanji da se prije i pretelji ne »naprdaču«. Meso i zelenje se jilo sa sosom od sose i sa renom.

I u podne i uveče iza supe se služilo pečenje najviše svinjcku, jel praseće, a digoda i ovčje i jagnjeće i »salatica« od sitno narizanoga, friškoga kupusa, ulipšanoga sa cvitićima od šangarepe i listom od peršina, u porculancki zdila. Posli toga su se služile torte i svakaki kolači koji su praviti baš prid svatovcku subotu, u sridu, četvrtak i petak.

Na slike vidimo da je jedna osoba zakitita mladinom kitom (cvitom). To znači da je ona imala već od jutros posla kod mlade, da je, je mlada poljubila, a ona je već kaki je red platila za tu kitu. Ostale reduše i »redušani« još nisu zakititi, al kad mlada dojde posli vinčanja u salu i oni će dobit kitu. Kita se u Sonte najviše pravila od uštirkanoga, svilenoga platna, koje je izrađivala obitelj **Rudikini**. Još i do danas to radu. Kita se često pravila i od ružmarina koji se malo uredio sa roznima i bilima plantićicama.

Niki je pripovido da su ovi svatovi bili jako lipi i veseli, a reduše su još i ujutru pivale i igrale, a sve sprimajuć salu i perući sude. Al! Ne reduše sa slike, već đuvegijine reduše koje su cilu noć služile. Ove sa slike su bile gotove s poslim. Svoj posov su odradile za mladin ručak.

Ruža Silađev

Druženje budućih prvaša

Prva u nizu radionica za buduće prvašice i njihove roditelje održana je 17. rujna u dvorani župe sv. Roka u Subotici. Roditeljima je ovom prilikom predstavljen koncept rada cjelovite nastave na hrvatskom jeziku, program i plan rada, izvannastavne aktivnosti, prijevoz i druge pogodnosti koje mogu koristiti učenici cjelovite nastave.

Na susretu su se okupili roditelji i predškolci tri vrtića u kojima se program odvija na hrvatskom jeziku, a to su *Marija Petković – Sunčica*, *Marija Petković – Biser* iz Subotice i *Petar Pan* iz Tavankuta.

Uz odgojitelje roditeljima su se predstavile i učiteljice koje će naredne godine preuzeti prvaše.

Među pitanjima koje su uputili roditelji bilo je razgovora o tome ima li među djecom nacionalnih provokacija, na što su učiteljice odgovorile

»Bilo je dosta roditelja koji prvi puta upisuju dijete u školu i tu su sasvim normalno, prisutna pitanja, nedoumice i nejasnoće na koje su učiteljice spremno odgovorile. Mislim da je roditeljima važno da znaju tko će u budućnosti raditi s njihovom djecom, te je ovo izvrsna mogućnost popričati s učiteljicom i bolje se upoznati«, kaže odgojiteljica **Marina Piuković**.

Roditelje i djecu je ovom prilikom posjetila i pozdravila predsjednica HNV-a **Jasna Vojnić** koja je pružila roditeljima podršku i istaknula značaj ovoga susreta. Također, ona je naglasila da ovom prilikom želi saslušati roditelje i vidjeti u kom pravcu organizirati i oblikovati naredne susrete, te odgovoriti na njihova pitanja i eventualne nedoumice kada je u pitanju nastava na hrvatskom jeziku.

da takav stav najčešće proizlazi iz kućnog odgoja i od roditelja, a da djeca nemaju tu predrasudu nego su po njima svi jednaki bez obzira na vjersku ili nacionalnu pripadnost. Učiteljice su rekly da se do sada nisu susre-

le s takvim provokacijama, bar kada su u pitanju niži razredi.

Dok su roditelji imali kratko predavanje i razgovor, djeca su imala kreativne radionice, a kao najzabavniji dio ocijenili su sportsko natjecanje, gdje su se uz djecu uključili i pojedini roditelji.

Iako se ovome pozivu nisu odazvali svi roditelji, organizatori su zadovoljni. Već sada ima zainteresiranih roditelja za upis u hrvatske odjele, ali ima i onih koji se dvoje, kao i onih koji ne razmišljaju u tom pravcu.

Ove radionice organiziralo je Hrvatsko nacionalno vijeće i Fondacija za razvoj hrvatske zajednice *Cro-fond* u suradnji s odgojiteljicama, a osnovni cilj ovoga susreta jeste bolje međusobno upoznavanje roditelja, djece, učiteljica i odgojiteljica. Ujedno je ovo bilo prvo predstavljanje učiteljica roditeljima i djeci.

Susret je završio zajedničkim objedom, a djeca su se u slobodnoj igri združila i zbližila, pa na kraju nitko nije želio ići doma.

Ž. V.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Magdalena Kujundžić**
 IDEM U ŠKOLU: OŠ *Matko Vuković*, Subotica – II. razred
 IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: balet u Plesnom studiju *Adagio* (već 5 godina) i idem u Muzičku školu, gdje sviram tamburu
 VOLIM: ići na salaš
 NE VOLIM: previše spavati
 U SLOBODNO VRIJEME: vozim rolere, igram se, pomalo čitam
 NAJ PREDMET: matematika
 KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: učiteljica baleta, ali o tome ću još malo razmisliti.

Too Jóth optika

DR. YÓTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Traže se vozači C i E kategorije s hrvatskim ili mađarskim putnim ispravama za posao u Njemačkoj u okolini Stuttgarta i Ludwigsburga.
Tel.: + 4917621561026 ili 064/1826160.

Prodaje se elevator, plug leopard dvobrazni, špediter, auto lada samara (i krovni nosač i auto prikolica trabanta), motor. Tel.: 024/528-682.

Roleri i starinska kolijevka, ormari, kreveti, virangoši, stol, stolice, bunjevačka ruha, marame, pregače i sl. Tel.: 024/532-570.

Prodajem plac u Borči, 12 kilometara od centra Beograda, veličine 5 ari i tražim njegovateljicu za teško pokretnu osobu. Tel.: 060 3105572.

Hrvatska obitelj iz Zagreba koja živi u Segedinu (Mađarska) traži ženu za čuvanje osmomjesečnog djeteta i pripomoć u kućanstvu na duže razdoblje. Plaćanje 800 eura. Stan i hrana osigurani, slobodni dani i ostalo po dogovoru. Kontakt telefon: Mirko, 0036-30-288-93-33.

Izdaje se u arendu – zakup poljoprivredno zemljište oko 2,5 km južno od sela Golubinci, površine 42 a i 73 m², parcela broj 7138 K. O. Golubinci. Dragan 063/509-902.

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, sunčokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormari i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizivki u Subotici (42 kvm, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

U Somboru **prodajem** kompletno završenu veću katnicu sa suterenom, garažom, ljetnom kuhinjom, svim komunalijama i CG u centru grada. Tel.: 064 2808432; 025 5449220.

Prodajem kuću za odmor, 40 m² na placu od 500 m², na Hvaru, s dvije sobe, kuhinjom i kupatilom, s namještajem. Kuća je 13 km od Sućuraja, 100 km od glavnog puta. Do mora je 1 km ili 2,2 km. Cijena 45.000 eura. Tel.: 062 205973.

Hrvat, katolik iz Slavenske Orahovice kod Osijeka, zaposlen, vlasnik kuće i auta, traži djevojku iz Subotice do 31 godine za upoznavanje i brak. Ivan Peček.

Prodaje se trobrazdni plug (14 cola) obtač *regent* fiksno s predplužnjacima i 2 crtala i 2 kotača u radnom stanju (2.200 eura). Telefon: 064-228-11-00.

Potreban konobar ili konobarica za rad u sezoni na Pelješcu. Osigurana je hrana, smještaj, plaća je po dogovoru. Kontakt osoba Jasmina Kušić +385-99-5977155.

Pokrajinsko tajništvo za urbanizam i zaštitu životnog okoliša, temeljem članka 20. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Službeni glasnik RS*, br. 135/04 i 36/09)

Nositelj projekta Niskogradnja – Ub d.o.o., Ulica Čučuge bb, Ub, podnio je zahtjev za davanje suglasnosti na Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš PROJEKTA Eksploatacija građevinskog pijeska iz ležišta »Palič« kod Subotice.

Podaci i dokumentacija iz zahtjeva nositelja projekta mogu se dobiti na uvid radnim danima od 10 do 14 sati, u prostorijama Pokrajinskog tajništva za urbanizam i zaštitu životnog okoliša, Bulevar Mihajla Pupina 16, Novi Sad (prizemlje, ured br. 39) i u prostorijama Gradske uprave Subotica, Trg slobode br. 1, do 24.10.2022. godine. Za vrijeme trajanja javnog uvida zainteresirana javnost može u pismenom obliku podnijeti primjedbe i mišljenja na izloženu studiju o procjeni utjecaja na adresu Pokrajinskog tajništva.

U cilju organiziranja zdravstveno-sigurnosnih uvjeta za održavanje javne rasprave i prezentacije, neophodno je da svi zainteresirani najave svoje sudjelovanje telefonskim putem +381 21 487 46 90 ili putem elektronske pošte na e-mail: ekourb@vojvodina.gov.rs.

Javna rasprava i prezentacija održat će se 25.10.2022. godine u zgradi Pokrajinske vlade (prizemlje, ured br. 39) u 12 sati.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji

VAŽI DO 27. 9. 2022.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priložen kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*. Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjetonik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata. Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati. Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

VINKOVAČKA TELEVIZIJA

Televizijska emisija *Hrvatska rič iz Vojvodine* u trajanju od 45 minuta, emitira se petkom od 21 sat i 45 minuta. Emisiju realizira redakcija NIU *Hrvatska riječ*.

Zabilježeni gradić

Boca na dnu mora

Hladno je. Toliko je hladno da postajem osoba koja zna pričati samo o vremenskoj prognozi. I ne, nisam od onih koji se žale na vrućinu, volim je. Toliko je volim da bih mogla hodati sve vrijeme po sunčanim danima. Zapravo, volim ovu našu klimu. S lijepim toplim ljetima, sunčanim šarenim jesenima, snježnim zimama i zelenim proljećima. I u mojoj ljubavi ima kiše, ali nema rane jesenske hladnoće. Pa kalendarski ljetu još nije završilo. Nadam se da priroda za nas čuva još koji sunčani dan prije duge zime.

O kakvom putovanju možete sanjati kad vam je hladno? Moj mozak, uz dodatak ove kiše, može se ušuš-kati samo uz knjigu ili film, uz čašu finog vina. Ali mom biću se putuje. Ne znam zašto, ali me ova jesenska hladnoća, sa svim svojim primjesama, zove u Francusku, a ja sam zabilježila jedan gradić koji želim istražiti, pa vodim i vas sa sobom.

Saint-Malo

Priča o Saint-Malou došla mi je kroz neobičnu priču o boci vina. Naime, stanovnici ovog mjesta bacaju vinske boce u more, ne da bi ih se riješili već da bi iz njih izvukli maksimum. Čitav niz blagodatni donosi morsko dno: temperatura je oko 9-10 stupnjeva, što odgovara temperaturama u vinskim podrumima, a sama voda štiti vino od štetnih UV zraka. Da bi ugođaj bio još bolji, plime se postaraju dva puta dnevno, što odgovara periodičnom točenju i mućkanju vina, potrebnom tijekom njegova zrenja. Ova prirodna metoda sprječava taloženje taloga na rubovima boce i održava bistrinu vina. Ovo otkriće svake godine potvrđuju somalijeri koji dolaze iz cijele Francuske kako bi osobno iskusili ovaj fenomen. Boce, koje se spuštaju na dubinu od 15 metara, nakon 12 mjeseci uklanjaju se i postavljaju nove. Nevjerojatno je koliko nam je sve u prirodi dano i kako priroda o svemu brine na pravi način, samo kada to znamo prepoznati.

Saint-Malo je spektakularan grad smješten na obalama La Manchea, na sjeverozapadu Republike, u kulturnoj regiji Bretanja, na ušću rijeke Rance u La Manche; izgrađen je unutar zidina koje potječu iz 13. stoljeća. Ime je dobio po velškom redovniku **Saint Malou**. Grad je poznat po velikim amplitudama između plime i oseke koje dosežu čak 14 metara.

Sve te goleme utvrde

Malo je reći da je grad omiljen među turistima, posebno onima koji se dive zidinama, a zidine su u njemu nešto posebno. To ne čudi, jer se Saint-Malo nalazi na ušću rijeke Rance i bio je laka meta za gusare, pa su mu bile potrebne velike zidine kako bi poprimio oblik utvrđenog grada. I kako to biva, kako bi zaštitili zidine, stanovnici su sagradili dvorac, a stoljeće kasnije izgrađena je kamena kula koja je dobila funkciju nadzora.

Jedna od važnih atrakcija je i dvorac Saint Malo, izgrađen između 15. i 18. stoljeća, savršeno arhitektonsko djelo koje daje srednjovjekovni šarm cijelom gradu. Njegova je svrha bila osigurati vlasništvo prinčeva Bretanje nad gradom Saint-Malo. O važnosti ove građevine svjedoči njezino proglašenje povijesnim naslijeđem Francuske od 1862. godine. Danas je dvorac pretvoren u muzej.

Mnoge su zgrade pretvorene u muzeje, pa je danas muzej i kula Solidora, koja je prije toga bila i zatvor. Ali hej, nisu sve sami muzeji. Ono što je ljepše u gradu Saint-Malo su njegove plaže, čiju scenografiju upotpunjuju fantastične srednjovjekovne građevine koje ih okružuju, tako da ćete se zasigurno osjećati kao u srednjem vijeku.

U strahu da priču ne ponese francuska obala, zastajem s idejom o novim morskim zapisima.

Gorana Koporan

Finale Lige nacija

Hrvatska igra posljednja dva susreta u skupini 1

Nakon katastrofalnog starta u novoj sezoni Lige nacija (nedavno uspostavljenog natjecanja europskih nogometnih reprezentacija) i posve neočekivanog domaćeg poraza u Osijeku od Austrije (0:3), mnogi su već unaprijed otpisali Hrvatsku iz elitnog prvog euro razreda. Nisu bolje prognoze bile niti nakon drugog susreta u Splitu, kada je, istina dobrom igrom protiv aktualnih svjetskih prvaka Francuza (1:1) u reprizi finala SP u Rusiji 2018., osvojen samo bod. Jer, dva domaća ogleda prošla su bez pobjede, a na kontu je bio i samo mršavi bod...

Veličanstveni povratak vatrenih

Gostovanje u Danskoj, protiv jednog od najugodnijih iznenađenja prošloga Europskog prvenstva, unaprijed je bilo prikazano kao posljednji udarac rezultatski posrnuloj momčadi izbornika **Zlatka Dalića**. Poraz bi vrlo vjerojatno zakucao Hrvatsku za dno ljestvice i navijestio ispadanje u niži rang (razred 2) Lige nacija. Ali, onda se ukazao **Mario Pašalić**, napadač talijanske *Atalante* i sredinom drugog poluvremena zabio za konačnih 1:0 i »feniks moment« ove generacije *vatrenih*. Uz prvu pobjedu uslijedio je i us-

POGLED S TRIBINA

Poljud

Prije par tjedana na sportskim stranicama pisali smo o fenomenu Poljuda, domu *Hajduka* iz Splita i najposjećenijeg nogometnog stadiona u Hrvatskoj. Tekst je obilovao impresivnim podacima o, za hrvatske prilike, pomalo nestvarnim brojkama gledatelja na tribinama i vjernosti »bilog« navijačkog korpusa. Spletom okolnosti

autor teksta prošloga se tjedna našao u Splitu, te je posve normalno u duhu ove kolumne, rezervirao svoje mjesto na tribinama i uhvatio izvanrednu priliku za posve autentični pogled s tribina.

Budući da se igrao, zbog ranijih europskih obveza oba kluba, odgođeni prvenstveni susret između *Hajduka* i *Rijeke*, sukladno tome je i termin odigravanja bio određen za sredinu tjedna (srijeda, 14. rujna) i pomalo neobično vrijeme. Naime, kako su se istoga dana igrali susreti 2. kola Lige prvaka po skupinama, krovno nogometno tijelo

pon prema vrhu tablice i kako to u nas biva, apetiti su odmah počeli rasti. Stiglo je i gostovanje Francuskoj, **Luka Modrić** je zabio iz rano dosuđenog penala u 5. minuti i Hrvatska je izdržala cijeli susret. Zabilježena je velika pobjeda i cijela nogometna nacija se konačno mogla radovati nakon tko zna kojeg duela protiv uvijek neugodnih i rezultatski superiornih protivnika. Od otpisanog gubitnika *vatreni* su skočili na drugo mjesto tablice, vrativši sudbinu u svoje ruke...

Rasplet skupine 1

Jučerašnji susretom protiv *Danske* u Zagrebu (22. rujna) i potom duelom kontra Austrije u Beču (25. rujna) hrvatska nogometna reprezentacija završava natjecanje po skupinama u Ligi nacija 2022. Pobjedama u oba susreta Modrić i momci u crveno bijelom osiguravaju prvo mjesto u svojoj skupini i mjesto na završnom turniru pobjednika. No, postoje i druge matematičke kombinacije, ali samo pod uvjetom pobjede protiv Danske. Hoće li Hrvatskoj konačno uspjeti zabilježiti pobjedu na domaćem terenu, nakon neuspjeha u prva dva susreta, znat

ćemo kada budete čitali ovaj tekst. Nadamo se da hoće i da će posljednji susret u nedjelju od 20.45 h protiv Austrije u Beču biti pobjednička promocija.

D. P.

TENIS

Hrvatska protiv Španjolske

Najbolji tenisači Hrvatske, oslabljeni ne igranjem »prve table« **Marina Čilića**, ipak su s dosta muka uspjeli izboriti plasman u završnicu natjecanja Davisova kupa. Osvajanjem drugog mjesta u skupini A (Italija bila prva) Hrvatska će u četvrtfinalu igrati protiv Španjolske, koja je pobjednik skupine B. Završnica ovogodišnjeg natjecanja u najmasovnijem momčadskom teniskom natjecanju igrat će se u Malagi od 22. do 27. studenoga.

(UEFA) uvjetuje igranje prvenstvenih susreta u ranijem terminu kako ne bi došlo do »sukoba interesa« u rezerviranom večernjem terminu. Tako je satnica jadranskog derbija određena za, po mnoge preranih 16.30, u sred srijede radnog tjedna. Mnogi bi pomislili kako će se to izuzetno osjetiti na popunjenosti tribina. Ali nije! Te srijede je Poljud ponovno bio standardno popunjen s nekih približno 15.000 vjernih navijača *Hajduka* (posve normalna brojka kada se igraju »manje« atraktivni susreti), koji

su, kao i uvijek, od svojih ljubimaca očekivali hajdučku borbu, pobjedu i tri osvojena boda. Vaš izvještač se namjestio na izvrsnom mjestu, na zapadnoj tribini i doživio jedinstveni pogled s tribina. Kako je već poznato, *Hajduk* je slavio pobjedu golovima mladog **Stipe Biuka** i iskusnog **Nikole Kalinića**, djelić fantastičnog ugođaja sa stadiona možete vidjeti na fotografijama. Kako je opće poznato da fotografija govori više od tisuću riječi, ovaj »pogled« prepuštamo foto zapisima.

D. P.

Narodne poslovice

- * Teški putovi često vode do najljepših odredišta.
- * Pobjeda ima stotinu očeva, poraz je siročje.
- * Najveća je pobjeda pobijediti svoje srce.

Vicevi, šale...

Razgovaraju dva umirovljenika:

- Sjećaš li se kad smo nas dvojica jurili cure?
- Sjećam se, kako ne, samo ne mogu se sjetiti zašto.
- Što to čitaš, dragi?
- Vjenčani list.
- Zašto?
- Da vidim do kad važi.

Mudrolije

- * Pusti sve da ode, a onda se okreni i pogledaj što je ostalo... To je tvoje!
- * Potukoše se dvojica zbog latinice i ćirilice, a kod suca za prekršaje obojica se potpisaše palcem!
- * Najbolji način da promijenite svoje ponašanje je da promijenite svoje poglede.

Vremeplov – iz naše arhive

HosanaFest, 2010.

Iz Ivković šora

Lavor

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja. Ja se latio baš fajin spremat ogriv. Borme svo sam guvno privrnio i ispilo sve stare tačke i stupove, očo i čardak i kojikake strije i šupe. Ta i šta će mi čardak? Vite da je sve očlo na gospoštinu. Sad se samo na njivi mrve kuruzi, pa lipo u prikolicu i pravac ovi veliki gazdama što imadu te velike doboze od pleva, a oni plate kad plate i koliko oće. Jeto, smim se kladit da će prid ozbiljiju vršidbu objavit kako je zdravo pala cina kuruzima, a ondak će naglo posli jedno misec-dva dana tako odskočit da se ne zna. Ta tako je svake godine. Kad se od nas paora priuzme i nama plati to malo, taman toliko da možmo ponovo posijat jal posadit i da nam ostane malo za lemoziju, cina oma odskoči jel onda ti dobozari prodaju. Čini mi se da je moj dida imo pravo da od zemlje ima hasne jedino kad je čovik proda. Žalosno, al nikako ovi poslidnji godina sasvim istinito. Šta se to trevlja na svitu ja vam ne znam kazt, al da je sve očlo u nebesa očlo je. Ta za kubik drva, a to vam je kad ovi ga oprave malo veći naramak, triba dat sto eura. Dosad je bilo pedeset. Cigurno ovi u Ukrajini pristali sić, veli moj Periša i oma se nadodaje da je i ugalj poskupio. Mora čovik radit cio misec i obisit usta na klin da kupi dvadest meteri uglja. Pa kad je to bilo, čeljadi moja? Al, jeto, mi smo zdravo ispridnjačili ispid regiona, vele naše vođe. Ta tako smo ispridnjačili da danas imamo ručak, a sutra užnu. Vele dica što su bila pametna pa pobigla na vrime odaleg, a mi u pravdu pa ode omatorili, poostajali brez posla i sad nemamo kudak... No, bili dica na moru pa divane da su puni dućani našeg mlika. I ovi u stranjskim zapadnim državama vele da ima našeg mlika, a kod nas ni za lik, samo onog trajnog, skupog. Cigurno se i te krave izsfajzovale pa sad daju mliko samo to moderno. A moždar su i u pravu pa samo ovi mlikari malkoc zamute friške vode i eto mliko. Vako, pa nako, pa sira jogurta i skorupa koliko ti srce ište. No, ne vridi divanit prazan divan jel ga čovik divani u vitar. Al kad leži na duši, ne mož, jalte, ni baš sve očutit. Što bi moj Periša kazo: »Ta kašču pa makar puko, ne dam da trune u meni«. Možeš se ti, moj pajdašu, izdivanjivat koliko oćeš, mislim se ja u sebi da ga još ne bi povuko za jezik a onda neće stat s divanom još od Kulina bana. Al naše je borme prošlo. Mi se samo možmo sićat lipči vrimenta. Ovi mladi borme imadu njeva vrimenta. Oni ne side u otvorenim ferčiki brez kabine već u ovim modernim klimatiziranim traktorima, slušalice njim na ušima i baš i briga za kredit. A mi smo se blende bojali kredita, i to onog zelenog plana kugod svete vode. E, ko je smio taj se obogatio, a zelen plan di ko nije ni vratio. Doduše, sad ima kome je i očla zemlja na doboš. Ovi što dođu pa slikaje svudank po avliji baš nisu zdravo milostivi, izađe zdravo na skupo slikovanje. Pita me Joso kad ću u penziju. Ta kako je krenilo – nikad. Na tri mista sam bio vidit koliko mi još fali i svudank različit divan tako da ću stvarno morat platit fiškala. No, to sam vam već divanio. Ajd, zbogom čeljadi.

Rič po rič

Politika

Piše: Željko Šeremešić

Kako j' ovo zakišilo ja se uplašio da sade od klupčice neće bit ništa. No, ni ispalo tako. Sam smo se vratili na staro, u našu stražnju sobu. I nisam se ni okrenio prošlo vrime potli škole. Napiso što triba za sutra i već čujem kapiju kako se otvara. Kera laje i graja se čuje. Pa to ko da j' cili sokak žena unišo, a ni nji pet. Ništa i ja za njim. Posmišćali se. Majka došla pitat oćel kogot ovu po novom, modernom, »tri u jedan« jel će po starovirski. Neće niko ništa pa baka Janja kreće prva ko uvik. Divani kako j' od kade je zaladilo i zakišilo stalno isprid televizije. Kaže da ne gledi one stranske serije, lemunade što se kaže, već što bi rekli malo šara, privrće po sokoćalu. I tako j', kaže, naletila na divan od politike. I oma se sitila strina Evče i njezinog što bi rekli politiziranja. Al kaže da tu nisu ni spominjali kersku politiku od niki dan već da j' ovo bilo štagod mlogo ozbiljnije. Pa će: »Čeljadi, pa ovi odviše pametni ljudi što su divanili od politike su rekli da j' politika izmisilita zato da svaka država ide naprid, nikako da stoji u mistu, jel ne do dragi Bog da ide unatrag. Da čeljad bude sritna, da se ženu i udaju, da se dica rodivu, da svi radu i lipo zarađivu, da se ne ratuje i svađa međ sobom i s komšijama. Da na svakom mistu di se štagod odlučiva budu vridni i poštene i da oni odlučivu i radu najbržje što se mož. I šta sve još ni. Teško nabrojat«. Vidim strina Evča se pripravlja. Na njezinom je sad terenu, što bi rekli, pa će: »Čeljadi moja draga, žene, Marne dite naše, eto, vite da sam ja od početka pravo divanila. Politika je u svemu i svaćemu. Svagdi pomaže da nam bude bolje, da idemo naprid. I kod nas i u svitu. Da sam mlađa sam malo i ja b' ošla jel kako se kaže unišla u tu politiku«. Već sam naviko da se potli strina Evče baka Marica razbisni, al sade se to ni desilo. Vrti glavom i onako, ko da se i ne čuje, potijano, će: »Bome, Janjo, kod nas se baš ni zdravo divanit od ovake politike što ti divaniš. Znaš da država ne volji da kogod baš naglas, a ni ovako često ko mi divani da štagod ne valja. Kad na televizije kažu da skoro sve valja. Pa i da smo najbolji. A mi se često zanesemo pa opletemo po državi. E, Stano moja, da j' to tako kako ti divaniš onda bi mi žurili da metnemo vlast, da se bavi politikom, da se radi.... što prija i bržje a ni da će vala po godine proc a mi nemamo ove što se zovu ko vlada. Imamo, a nemamo. Misto nji kogod drugi sve radi. Bolj' da ćutim«. I baka Tonka kaže da njoj ni jasno kako se u politiku, pa još u vr, metnu oni što su lagali, krali, privarili.... pa još kad se opravu ko anđeli izgledu. Pa je još isponova više put biru. Sa' će baka Manda: »Čeljadi draga, moramo pazit šta divanimo. Moramo pazit da se od te politike priviše, pa još naglas ne divanimo. Da se možda ne pročuje, pa još priokrene šta smo rekli. Vrag ima uše«. Baka Janja upire prstem u mene. Već znam, zove da i ja štagod kažem, pa ću: »Dragi Bog je cigurno izmislio politiku da nam bude bolje, al to što mi sve rad sebe i bućelara priokrenemo to j' drugi par rukava. Još kad se ispovidamo i mislimo da j' sve rešito i oprostito, srce nam bude na mistu i mirno spavamo«. Baka Janja j' pogledala u plafon ko da kroz njeg vidi nebo i sritna se zafaljila Gospi što ja postojim.

U NEKOLIKO SLIKA

Berbanski dani na Paliću

Zapržena čorba

Nekadašnji rad u polju, koji se obavljao ručno bez korištenja poljoprivrednih strojeva i u koji je bila uključena cijela obitelj, domaćicama nije ostavljao dovoljno slobodnog vremena za pripremu zahtjevnog, kompletnog ručka. Rad u polju je trajao do kasnih poslijepodnevni sati i po dolasku kući domaćice bi pripremale hranu koja nije zahtijevala puno vremena. Neka od tih tradicijskih jela pripremaju se i danas. Jedno od njih je zapržena čorba, jelo koje se u Sotu, mjestu u Općini Šid, priprema od davnina. U tom selu još uvijek se velik broj mještana bavi poljoprivredom, ali i radom na njivama i vinogradima u susjednoj Hrvatskoj, što znači cjelodnevni rad van kuće, pa se navečer priprema nešto od brzih jela. Razlog je to što je na stolu često zapržena čorba.

Soćani danas s ponosom kažu da je zapržena čorba specifična samo za njihovo selo. Iako za pripremu jela nije potrebno puno vremena i priprema se od sastojaka koje svaka kuća ima, jelo je ukusno i može se poslužiti i uz

domaće pecivo od dizanog tijesta. Jedna od domaćica iz Sota u čijem se kućanstvu i danas često priprema zapržena čorba je **Vesna Šafarik**, koja nas je rado ugostila i objasnila kako se kuha zapržena čorba.

»Žene iz Sota ovo su jelo uglavnom pripremale tijekom sezonskih radova u polju, jer se najbrže spremalo i kalorično je. Nekada se na njivi radilo za dnevnicu gotovo cijeli dan. Kopalo se do kasno popodne i žene pri povratku kući nisu imale puno vremena za kućanske poslove i kuhanje. To je starinsko jelo. Ja sam čorbu naučila kuhati od moje bake, a ona od svoje majke. Nastavila sam je kuhati i kada sam se udala. Moja obitelj to voli jesti i zato je često pripremam. Uz zaprženu čorbu mogu se poslužiti pogačice s čvarcima ili suhi kolač, ovisno od toga tko što voli. Ja uglavnom kada imam više vremena, pripremim i uz čorbu poslužim pogačice s čvarcima«, kaže Vesna Šafarik.

Sastojci:

žlica masti
dvije žlice brašna
malo začinske crvene paprike
začin (*vegeta*)
prstohvat soli
voda
manja glavica crnog luka
svježa zelena paprika (po želji)
peršinov list
lovorov list
jaja

Priprema:

U tavu staviti žlicu masti i dvije žlice brašna. Sa-
stojke propržiti i napraviti »tanku« zapršku. Dodati
malo crvene začinske paprike, malo začina i soli. Za-
tim se ulije voda, po želji, da čorba ne bude previše
gusta, a ovisno i o količini koju želite skuhati. Kad
čorba prokuha, može se po želji staviti manja glavica
crnog luka, malo peršinovog lista, jedan do dva lista
lovora i jedna svježa zelena paprika. Kad je sve to

skuhanu, u čorbu staviti nekoliko razmučenih
jaja da bude gušća. Može se dodati žlicu octa
da dobije kiselkast okus. Čorba se jede s kru-
hom. Netko voli mrviti kruh u tanjur i zaliti ga
čorbom, a drugi jedu kruh s čorbom.

KuHaR tradicionalnih jela pripremamo uz
potporu Središnjeg državnog ureda za
Hrvate izvan Republike Hrvatske.

5+plus**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD**GODIŠNJE****Osiguranje
drugačije od svih**

Oprez u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM®
OSIGURANJEwww.mlos.rs
011/ 715 33 00**RADIO MARIJA**

NOVI SAD	90,0 MHz
SUBOTICA	90,7 MHz
SOMBOR	95,7 MHz
VRDNIK	88,4 MHz
NIŠ	102,7 MHz
LESKOVAC	107,4 MHz

ILI-ILI Priključenje **BESPLATNO**

- + Birate između:
- 6 meseci po 1 dinar ili
  - 12 meseci sa 50% popusta

**Astra
Telekom**

011 44 22 009

HRVAT(ICA) HRVATSKI JEZIK RIMOKATOLIK

@znamtkosam

@znamtkosam